

LOs handlingsprogram

Sist endret på LOs 32. ordinære kongress, 11.-15. mai 2009

Innhold

1	Fagbevegelsens utfordringer	s. 2
2	Arbeid til alle	s. 5
3	Lønns- og arbeidsvilkår	s. 8
4	Et bedre arbeidsliv	s. 14
5	Vern og utvikling av velferden	s. 18
6	Industri- og næringspolitikk	s. 24
7	Internasjonal solidaritet og samarbeid	s. 31
8	Likestilling mellom kvinner og menn	s. 36
9	Energi, miljø og klima	s. 39
10	Livslang læring	s. 44
11	Kultur	s. 49
12	Forskning og utvikling	s. 51
13	Demokrati	s. 54

1 Fagbevegelsens utfordringer

Den norske modellen med en godt utbygd velferdsstat og et velordnet arbeidsliv gjør at vi er i verdenstoppen når det gjelder helse, økonomisk levestandard og jevn fordeling av goder og byrder. I tillegg har vi høyere produktivitet, høyere sysselsetting og lavere arbeidsledighet enn de fleste. Sterke og representative organisasjoner i arbeidslivet, og et fornuftig samspill mellom arbeidslivets organisasjoner og myndighetene er en hovedforklaring. Dette gjør samfunnet robust til å møte svingninger i den internasjonale økonomien. Fagbevegelsen vil bygge videre på denne modellen når vi skal finne svar på de store utfordringer og uløste problemer vi står overfor.

Markedskreftene har på viktige områder fått økt makt på bekostning av mulighetene til å styre utviklingen mot rettferdig fordeling og demokratisk medvirkning. Økt nasjonal og internasjonal konkurranse fører til et sterkere press på fortjeneste- og sikkerhetsmarginer, og derved på hensynet til helse, trygghet og velferd.

Globalisering og teknologisk utvikling skaper nye muligheter for økonomisk utvikling, men innebærer også betydelige farer. Den delen av den globaliserte økonomien som ensidig baseres på frie markedskrefter, forårsaker fattigdom, sosial elendighet og ødelegger miljøet. Kapitalmakt konsentreres og styrkes på bekostning av arbeidstakere i industrilandene og de mange fattige i utviklingslandene. Det bidrar til større forskjeller. Økt arbeidsinnvandring fra lavkostland skaper særlige utfordringer. Sosial dumping er et reelt problem for mange arbeidstakere. Samtidig ser vi økende problemer med useriøsitet i arbeidslivet og økonomisk kriminalitet. Dette er en trussel mot både velferd og grunnleggende standarder i arbeidslivet.

Mange av utviklingstrekkene kan sette naturens tålegrenser på spill. FNs klimapanel har påvist at klimaendringene kommer raskere og blir større enn vi tidligere har trodd. Det er ikke lenger tvil om at klimaendringene er menneskeskapte. Vi må endre holdninger og handlinger for å snu utviklingen og sørge for at den kan finne sted innenfor bærekraftige rammer.

Arbeid til alle er LOs jobb nr 1 og den viktigste forutsetning for velferd og rettferdig fordeling. Etter en periode med kraftig vekst i sysselsettingen og lav ledighet, er resultatene truet av en kraftig internasjonal nedgang. Derfor må kampen for full sysselsetting videreføres med fornyet styrke.

Mange er skjult ledige gjennom utstøting fra arbeidsmarkedet og under-sysselsetting. Dette rammer i stor grad innvandrergupper, eldre arbeidstakere, funksjonshemmede, ungdom og kvinner på deltid som ønsker mer arbeid. Noen opplever en livssituasjon preget av fattigdom. Dette går

særlig ut over barn og unge som får dårlige oppvekstvilkår. Dette er ikke akseptabelt. Det må derfor legges sterkere vekt på rettferdig fordeling av de verdier som skapes.

Utfordringene kan bare løses gjennom et samspill mellom privat og offentlig sektor, av ulike typer politisk innsats og positiv medvirkning fra myndighetene, næringslivet og fagbevegelsen. Det må fortsatt føres en aktiv økonomisk politikk med sysselsetting som hovedprioritet, og en næringspolitikk som tar utgangspunkt i våre ressurser, kunnskaper og kompetanse. Det er en gjensidig avhengighet mellom privat og offentlig sektor. Et effektivt næringsliv er avhengig av gode offentlige tjenester og offentlig sektor finansieres med fellesskapets midler.

Arbeidsgivere må ta større ansvar for å gi plass til alle i arbeidslivet. Fagbevegelsen lokalt og sentralt må aktivt understøtte denne arbeidslinjen. IA-avtalen har vist seg å være et godt redskap. IA-avtalen må videreføres med forsterket innsats for å redusere sykefraværet, inkludere flere yrkeshemmede i arbeidslivet, og få flere seniorer til å stå lenger i jobb. De som ikke kan delta i arbeidslivet, må sikres økonomisk trygghet.

Ved siden av arbeid til alle er LOs hovedoppgave å sikre medlemmene gode lønns- og arbeidsvilkår. Vi vil skape et arbeidsliv med plass til alle, preget av likestilling og likeverd, medvirkning og skaperkraft. Et arbeidsliv med trygge tilsettingsforhold og et trivelig og sunt arbeidsmiljø.

Den enkeltes livskvalitet er også avhengig av den generelle samfunnsutviklingen. LO vil arbeide mot privatisering og konkurranseutsetting av de offentlige tjenester. Det er nødvendig å opprettholde en sterk offentlig sektor på alle nivåer av hensyn til god tjenesteyting til befolkningen, sysselsetting, verdiskapning og rettferdig fordeling. LO vil motarbeide et samfunnssyn som bygger på egoisme og undergraver grunnlaget for kollektive løsninger på de områder hvor det er best, og medvirke til et samfunn med hovedfokus på verdiskapning for velferd, omsorg og solidaritet – og fellesskapsløsninger med rom for enkeltmenneskets behov.

LO vil derfor jobbe for et arbeidsliv som bedre ivaretar samspillet mellom arbeidslivet og et godt familieliv, og som verdsetter arbeidstakernes kompetanse i et livsløpsperspektiv.

Fagbevegelsens svar på internasjonaliseringen av politikk, økonomi og nærings- og arbeidsliv må være å øke det internasjonale engasjementet slik at lønnstakernes interesser i større grad kan fremmes over landegrensene. En sterk fagbevegelse, både nasjonalt og internasjonalt, er nødvendig i kampen mot arbeidsledighet og sosial dumping og for å øke sysselsettingen og fremme en mer rettferdig fordeling av verdens ressurser.

Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon. Fagforbund tilsluttet LO er medlem i Norsk Folkehjelp. I så vel nasjonalt som internasjonalt arbeid samarbeider fagbevegelsen med Norsk Folkehjelp.

Fagbevegelsen må møte forandringene med bedre kunnskaper og økt kompetanse hos det enkelte medlem og i alle sine organisasjonsledd. Etter- og videreutdanningsreformen er et viktig grunnlag i så måte, og denne må videreutvikles.

Til tross for at fagbevegelsen gjennom årtier har prioritert arbeidet for likestilling mellom kjønnene og likelønn, er det slik at kvinner har lavere lønn enn menn og langt i fra er likestilt i arbeidsmarkedet. Kampen mot ufrivillig deltid er en av de viktigste likestillingspolitiske utfordringene vi står overfor. Fagbevegelsen må i årene som kommer styrke og bredde sin innsats i kampen for likestilling.

Norge er et flerkulturelt samfunn. Dette har vært en berikelse for landet, men det stiller også store krav til respekt, toleranse og forståelse. De grunnleggende rettigheter må være like for alle. LO vil arbeide for et etnisk likestilt samfunn. Det er viktig at alle får en aktiv deltakelse i arbeids- og samfunnsliv. Minoritetskvinner er blant de mest sårbare og opplever en dobbelt diskriminering – både på grunn av kjønn og på grunn av etnisk opprinnelse/religion. LO må arbeide for at flere med etnisk minoritetsbakgrunn blir aktive medlemmer og representert i alle ledd i organisasjonen, slik at mangfoldet i det norske samfunnet gjenspeiles. LO vil motarbeide alle former for rasisme, fremmedfrykt og diskriminering.

LO vil fortsatt medvirke til å styre og påvirke samfunnsutviklingen i tråd med arbeiderbevegelsens sosialdemokratiske idegrunnlag. Vi ser en trend, både nasjonalt og internasjonalt, hvor sterkere innslag av religiøs fundamentalisme preger politikken. LO må bekjempe den intoleranse dette medfører. Demokratiet må styrkes med særlig vekt på innflytelse og medbestemmelse i arbeidslivet. For å ivareta medlemmenes interesser må LO også arbeide politisk. Det er et mål å ha innflytelse på samfunnsutviklingen både ved at medlemmer og tillitsvalgte deltar i politisk virksomhet og at LO påvirker de politiske partiene.

Da trenger vi en sterk og modig fagbevegelse. Arbeidet med å styrke egen organisasjon gjennom dyktige tillitsvalgte og rekruttering og skolering av nye medlemmer må være en prioritert oppgave. Tariffavtalene må få større betydning. Medlemskapet må gjøres enda mer attraktivt også ved at tariffavtalene bidrar til å utvikle og forsterke de generelle velferdsordningene.

2 Arbeid til alle

Jobb nr. 1

Arbeid til alle vil være jobb nummer en også i denne kongressperioden. Det må være det overordnede målet for lønnsoppgjørene, den økonomiske politikken og annen politikk. Samtidig må det kreves at også næringslivet tar samfunnsansvar.

Fast tilknytning til arbeidsmarkedet er nøkkelen til å få del i velstandsutviklingen. Arbeid er også en viktig nøkkel til inkludering. Arbeidsledighet er den viktigste årsak til fattigdom og kan ikke aksepteres. LO må påvirke og drive fram politiske og økonomiske utviklingslinjer som skaper økt sysselsetting og forebygger ny ledighet. Dette er et arbeid som aldri kan avsluttes. Det må prege LOs virksomhet i all fremtid.

Utviklingen med å inkludere utsatte grupper går for sakte. Vi har alt for mange i arbeidsdyktig alder som ikke slipper til. Det gjelder mange som ønsker arbeid, men som ikke får det fordi arbeidslivet ikke gir en reell mulighet for alle.

Heltid en rettighet

Det er fortsatt mange som jobber ufrivillig deltid, i hovedsak kvinner, på tross av at arbeidsgivere klager over mangel på arbeidskraft. Dette skaper en uakseptabel situasjon for mange ansatte med deltidskontrakter som må jakte på ledige timer for å få en lønn å leve av. Retten til utvidet arbeidstid for deltidsansatte må realiseres og rett til heltid må lovfestes. Arbeidstakere skal som hovedregel være fast ansatt i hel stilling.

Sterkere styring

Arbeid til alle og en lønn å leve av og forsørge sine barn på er et spørsmål om grunnleggende rettferdighet. De inntektspolitiske målsettinger må preges av dette. Samspillet mellom ulike interessegrupper og myndigheter er avgjørende. Markedsøkonomien må styres gjennom samarbeid mellom myndigheter, næringsliv og arbeidstakere. LO må påvirke myndighetene til å føre en økonomisk politikk som skaper rettferdighet og demper markedsøkonomiens svingninger i produksjon, sysselsetting og priser. Arbeidsledighet skal ikke brukes som et virkemiddel for å oppnå resultater på andre områder. Norges Banks rentepolitikk må ivareta hensynet til full sysselsetting.

Arbeid til alle dreier seg også om å tilrettelegge arbeidsplasser, tilpasse oppgaver, skape trygghet i omstillingsprosesser og et trygt og inkluderende arbeidsmiljø. Ordninger som gir arbeid for mennesker med ulike evne og behov for tilrettelegging, må utbygges. Økende konkurranse, lavt bemanningsnivå og arbeidspress krever tiltak som motvirker at folk presses ut av arbeid og inn i sykdom og uførhet.

Aktiv arbeidsmarkedspolitik

Arbeidsmarkedspolitikken må styrkes og ha som mål å føre flest mulig tilbake til arbeidslivet. Satsingen på arbeidsmarkedstiltak må tilpasses det løpende behovet. Det innebærer blant annet at tiltaksomfanget må være stort nok til at det gis rom for en rasjonell bredde i tiltaksformer, og der blant annet økt bruk av utdanningsvikariater inngår. Rammebetingelsene for å sysselsette yrkeshemmede må bedres. Alle funksjonshemmede må gis reell mulighet til arbeid. Arbeidsmarkedstiltak må tilrettelegges på en måte som skaper et trygt og inkluderende arbeidsmiljø.

Ungdom er en utsatt gruppe på arbeidsmarkedet. Alle under 25 år må sikres et tilbud om jobb, utdanning eller kompetansegivende opplæring innen en arbeidsledighetsperiode på 3 måneder. Arbeidsmarkedspolitikken må målrettes bedre overfor utsatte grupper av ungdom.

Ledighetstrygden må følge lønnsutviklingen. Dagpenger skal sikre folk uten arbeid verdige økonomiske vilkår i en overgangsperiode.

Arbeidsmarkedspolitikken må ikke undergrave tariffavtaler eller ordinære ansettelsesforhold. Den offentlige kontrollen og styring med arbeidsformidling og inn- og utleie av arbeidskraft må styrkes.

Økt kompetanse

De ledige må i større grad gis kompetanse som etterspørres. Utsatte grupper må prioriteres. Særlig gjelder dette eldre, personer med behov for tilpasning, grupper av enslige forsørgere, innvandrere, ungdom, og de som har lav kompetanse eller som opplever at deler av kompetansen har blitt foreldet. Det skal legges vekt på den enkeltes muligheter, og at utdanning skal lønne seg.

Livsfasepolitikk

LO vil arbeide for en utviklingsorientert livsfasepolitikk der det legges vekt på å inkludere alle arbeidstakere ved å ta hensyn til individuelle tilpasningsbehov gjennom alle faser av yrkeslivet. Det må legges vekt på en livsfasepolitikk som tar hensyn til arbeidstakernes behov for en tilpasset arbeidssituasjon og som fører til at flere kan stå lenger i arbeid. Det kan for eksempel skje gjennom tilrettelegging for kortere daglig arbeidstid, større muligheter til permisjon med lønn og lengre ferie. Det må tilstrebes at gravide arbeidstakere med behov for tilpasset arbeidssituasjon får dette.

Attføringsarbeidet må styrkes

Arbeidsmarkedstiltak i samarbeid med næringslivet og vekst- og attføringsbedriftene er viktige virkemidler for både å gi mennesker med yrkeshemming mulighet for tilbakevending til det ordinære arbeidsliv og varig tilrettelagt arbeid for funksjonshemmede som ikke kan ta del i det ordinære arbeidslivet. LO vil arbeide for at det opprettes flere og bedre tilbud til disse arbeidstakerne. LO skal kreve at landets vekst- og attføringsbe-

drifter ikke konkurranseutsettes. Attføring må ikke gjøres til et ordinært forretningsmarked der NAV skal kjøpe tjenester til billigst pris. Attføringsbedriftenes evne til å levere gode tjenester må styrkes.

Personer med funksjonshemming representerer en ressurs mange arbeidsgivere i dag ikke benytter. LO vil arbeide for at funksjonshemmede sikres rett til arbeid og at arbeidslivet tilrettelegges for mangfold og inkludering.

Innvandrere må inkluderes

Mange grupper av minoriteter er utsatt på arbeidsmarkedet, med blant annet lavere andel sysselsatte og med høyere ledighet enn i samfunnet ellers. Det er viktig at slike utsatte grupper gis bedre muligheter til å komme i ordinært arbeid, blant annet ved at NAV styrkes med kompetanse og kapasitet.

Arbeidsmarkedspolitikken er et viktig virkemiddel for økt likestilling og rettferdig fordeling. NAV er myndighetenes redskap på dette området. NAV og andre virkemidler som bidrar til økt inkludering må styrkes ytterligere.

Kampen mot ledigheten må også føres på den internasjonale arena. LO skal fortsatt være en pådriver for at europeisk fagbevegelse aktivt skal bekjempe ledighet og fremme konkrete krav om økt sysselsetting i Norge, Europa og verden for øvrig.

3 Lønns- og arbeidsvilkår

Tariffpolitikkenes kjerneoppgave er å sikre medlemmenes andel av verdiskapningen i form av kjøpekraft og sosiale forbedringer, og å gi dette en god fordelingsprofil. De siste tariffoppgjørene har bidratt til en bedring av kjøpekraften for det store flertallet av lønnstakere, samtidig som vi har hatt høy sysselsetting, fått lovfestet en minste tjenestepensjon for alle, sikret AFP-ordningen, innfridd kravet om fem ukers ferie og lovfestet rett til etter- og videreutdanning.

Dette er resultat av landsomfattende tariffavtaler, ansvarlige inntektsoppgjør, helhetlig inntektspolitikk, klare målsettinger om inntektsutjamning og inntektspolitisk samarbeid. Framtidas tariffpolitikk må bygge videre på dette fundamentet. En forutsetning for å få til dette er at den usunne utviklingen av lønnstillegg, opsjoner og bonusordninger til toppledere og andre med lønnsdanning utenfor kollektiv kontroll stanser. Vi har de siste årene hatt en omfordeling fra arbeid til kapital, ved at en stadig større andel av verdiskapningen går til eiere og toppledere. Topplederes inntekter må ikke stige mer enn den generelle lønnsutviklingen.

Solidarisk lønnspolitikk

Kvinner har gjennomgående lavere lønn enn menn, og fortsatt er relativt flere kvinner enn menn lavtlønte. Det er et samfunnsproblem at kvinners arbeid verdsettes lavere enn menns, og LO vil arbeide for likelønn mellom kvinner og menn.

LO vil sikre kvinners lønnsutvikling gjennom sentrale forhandlinger og forbedret treffsikkerhet for virkemidler for likelønn og lavlønn. Det er viktig å arbeide for en bedre kjønnsfordeling innenfor de ulike yrkesgrupper, bransjer og sektorer. Et viktig virkemiddel er utjevning av lønnsforskjeller mellom mannsrike og kvinnerike yrker. LO mener økte rammer for oppgjørene i offentlig sektor kan brukes for å gi kvinnerike grupper som har blitt liggende etter i lønnsutviklingen større tillegg. Arbeidsgiverne må også bidra positivt for likelønn, ikke minst i forhold til de mannlige, høyere lønte funksjonærenes og ledernes lønnsutvikling.

Det er også viktig at de eksisterende lønnsforskjellene mellom utdanningsgruppene i privat og offentlig sektor reduseres.

LO har store utfordringer når det gjelder den økende lønnsforskjellen mellom de lavest lønte og resten av arbeidslivet. Spesielt ser vi at det utkrystalliserer seg grupper med veldig lavt lønnsnivå innen områder hvor organiseringen er lav, hvor det er mye deltidsansettelser og stor andel kvinner og minoritetsgrupper. LO vil arbeide for å fjerne urettferdige lønnsforskjeller, og prioritere arbeidet for å heve de lavest lønte. Videre er det viktig å arbeide for at utdanning skal lønne seg og for at realkompe-

tanse skal gi lønnsuttelling. Dette krever åpenhet om lønns- og arbeidsvilkår og at de tillitsvalgte må få tilgang til lønnsopplysninger og relevant statistikk for alle ansatte.

Faglige rettigheter er fundamentalt for et velfungerende og sunt arbeidsliv. LO vil forsvare og forsterke det kollektive avtalesystemet og retten til arbeidskamp. Utviklingen de siste årene tilsier at vi må forsterke overenskomstenes betydning for faglige rettigheter og lønns- og arbeidsvilkår, samt sette fokus på tillitsvalgtes rettigheter. Bare slik kan vi sikre en solidarisk lønns- og fordelingspolitikk. I kampen for en rettferdig lønnsutjamning kreves det at vi arbeider for å bedre statistikkgrunlaget innenfor de ulike tariffområder, og at vi finner garantiordninger og lavlønsmodeller som er treffsikre i forhold til overenskomstområdet. LO vil arbeide for å styrke systemet for kollektiv lønnsdannelse og motarbeide lønnsystemer basert på arbeidsgivers ensidige vurdering av arbeidstakernes innsats og prestasjoner. Lokale forhandlinger skal være et supplement til de sentrale oppgjørene, ikke en erstatning. De skal gi de ansatte en rettferdig andel av verdiskapningen og sikre en lokal tilpasning til de sentrale føringer og krav som stilles ved tariffoppgjørene.

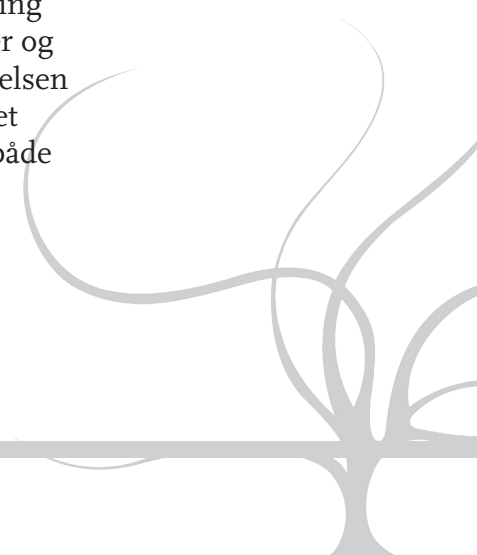
Frontfagsmodellen

Både offentlig og privat sektor trenger kvalifiserte og kompetente arbeidstakere. LO må ha en tariffpolitikk som sikrer rettferdig lønn i forhold til både utdanning og realkompetanse. Næringer utsatt for internasjonal konkurranse må sette rammene for inntektsutviklingen (frontfagsmodellen), men det må være en sterk styring slik at rommet for innteksforbedring fordeles mer rettferdig. Ved sammenligning mellom sektorer må alle yrkesgrupper tas med.

Frontfagsmodellen er ikke opprettholdbar over tid hvis enkelte områder/grupper systematisk får lavere lønnsvekst enn lønnsveksten i de internasjonalt konkurranseutsatte sektorene, inkludert lønnsveksten for funksjonærer og ledere. Frontfagsmodellen gir således mulighet til kompensasjon til områder/grupper som systematisk over tid er blitt hengende etter i lønnsutviklingen, som for eksempel lavlønnstillegg og ekstra tillegg til kvinnedominerte områder.

Sosial dumping

Den stadig sterkere internasjonaliseringen av økonomien og arbeidsmarkedet krever at vi arbeider videre med tiltak for å hindre sosial dumping og at vi samtidig forsterker det internasjonale samarbeidet. Direktiver og internasjonalt press skal ikke undergrave og forringe gode fagbevegelsen har oppnådd gjennom nasjonale lover og avtaler. Sosial dumping er et sammensatt problem og må bekjempes med mange tiltak innenfor både lov- og avtaleverk.

Etter at det europeiske arbeidsmarkedet ble utvidet i 2004 har arbeidsinnvandringen vært stor og økende. Dette har gitt en positiv tilvekst i det norske arbeidsmarkedet. For å lette integreringen av arbeidsinnvandrere i det norske arbeidsmarkedet må myndighetene opprette felles kontorer hvor de viktigste myndighetsorganisasjonene er representert.

LO må arbeide for at det søkes etablert europeiske tariffløsninger der dette er hensiktsmessig. En absolutt forutsetning for alle tariffavtaler er retten til arbeidskonflikt og en tvisteløsning. En europeisk avtale forutsetter derfor en grenseoverskridende konfliktrett. Dette må på ingen måte svekke de nasjonale tariffavtalene.

Norske lønns- og arbeidsvilkår skal legges til grunn for arbeid som utføres i Norge. Dette gjelder også for alle utenlandske ansatte som jobber på skip og plattformer som opererer i norsk territorialfarvann. Vi må også forhindre at lærlinger fortrenses av billig arbeidskraft.

Lov om allmenngjøring av tariffavtaler må endres slik at det blir enklere å vedta allmenngjøring.

Kampen mot useriøsitet i arbeidslivet vil kreve innsats fra flere offentlige myndigheter med nødvendige ressurser tilgjengelige. Dette gjelder blant annet tilsynsmyndigheter og rettsvesen. Fagbevegelsen har lang tradisjon i å samarbeide med Arbeidstilsynet. Det er like naturlig at vi også styrker samarbeidet med skattemyndigheter og politi som gode allierte i kampen mot det useriøse arbeidsliv. I tillegg må straffene for sosial dumping økes og straffes som økonomisk kriminalitet.

LO vil ha strenge regler for inn- og utleie av arbeidskraft og arbeide for at inn- og utleie skal reguleres på en slik måte at det ikke undergraver prinsippet om faste ansettelser eller medfører forringelse av lønns- og arbeidsvilkår. Innleie forutsetter avtale med tillitsvalgt og innleide, og man må bare kunne leie inn arbeidstakere for å erstatte navngitte personer i permisjon eller sykefravær, samt i helt ekstraordinære situasjoner i samme utstrekning som lovligheten av midlertidige ansettelser.

Bemanningsforetakene må underlegges strengere kontroll, og de ansatte må ha alminnelige avtalerettigheter og ordnede lønns- og arbeidsforhold. Den vedtatte godkjenningsordningen for vikarbyråer må fylles med et innhold som gjør at bare de som er seriøse får godkjenning.

Bruk av oppdragstakerkontrakter for å løse oppgaver for det offentlige øker i omfang, LO vil jobbe for at alle arbeidstakere som jobber på oppdragskontrakter eller andre typer kontrakter i offentlig sektor skal omfattes av lov- og avtaleverk, og at de skal omfattes av arbeidstakerbegrepet.

Utstasjonerte arbeidstakere må ha yrkesskadeforsikring på linje med norske arbeidstakere.

Solidaransvar må innføres fullt ut og hovedentreprenører/oppdragsgivere må gjøres ansvarlig for at underentreprenører i hele oppdragskjeden følger eksisterende lov- og avtaleverk. Samme krav må stilles overfor innleiebedrifter som benytter seg av utleid arbeidskraft.

Det mangler effektive virkemidler for inndrivning av lønn for utstasjonerte arbeidstakere. Arbeidstilsynet må få myndighet til å gi pålegg om utbetaling av lønn som er fastsatt i allmenngjøringsvedtak.

De tillitsvalgte må sikres bedre og lovfestet innsynsrett i lønns- og arbeidsforhold og arbeidsavtaler hos underleverandører og innleiebedrifter, også i forhold til anbuds- og kontrolltildelingsfasen, for å avdekke forsøk på sosial dumping.

Vi ser også at stadig flere registrerer seg som ”selvstendige næringsdrivende”, ”enmannsforetak” og kontraktører for å omgå Arbeidsmiljølovens og Allmenngjøringslovens definisjoner av arbeidstakerbegrepet. Selskapers etablering og organisering, som for eksempel NUF-selskaper, må ikke gjøre det mulig å omgå lov- og avtaleverk. Lovverket må strammes inn slik at man unngår fiktive entrepriser og en uthuling av lovverket. LO vil i samarbeid med europeisk fagbevegelse unngå at EU-regler legitimerer bruk av selvstendige og kontraktører som undergraver lønns- og arbeidsvilkår.

LO skal arbeide for at det blir laget en egen lov som skal regulere franchisevirksomhet.

Arbeidstakerbegrepet må gis et innhold som er tilpasset reelle hensyn og spesifiseres slik at det ikke blir mulig å omgå lovens intensjon.

For å kunne utføre arbeid i Norge, må alle bedrifter ha en myndighetsperson/representant som kan tale på bedriftens vegne. Det er avgjørende blant annet ved opprettelse av tariffavtale og inndrivelse av lønnskrav for utstasjonerte arbeidstakere.

Reglene om valg av tariffavtale i hovedavtalene må styrkes for å forhindre at skifte av tariffavtale medfører dårligere lønns- og arbeidsvilkår (tariffhopping). LO skal arbeide for å endre reglene om valg av overenskomst i hovedavtalene slik at bedrifter ikke kan spekulere i å skifte arbeidsgiverorganisasjon for å sikre overgang til annen overenskomst med dårligere lønns- og arbeidsvilkår. Som ett av flere virkemidler må hovedavtalen endres slik at berørte medlemmer gis anledning til å kjempe for opparbeidede lønns- og arbeidsvilkår ved å kunne gå til lovlig streik.

Skip i Norsk Internasjonal Skipsregister (NIS) og skip under bekvemmelighetsflagg må hindres i å drive sosial dumping i norsk territorialfarvann gjennom at norske lønns- og arbeidsvilkår også gjelder for utenlandske sjøfolk på alle skip som opererer i norsk territorialfarvann.

Myndighetene må føre bedre kontroll med norske bedrifter som opererer i utlandet, slik at grunnleggende prinsipper for arbeidervern og anstendige lønns- og arbeidsvilkår etterleveres. Korrupsjon må bekjempes.

Arbeidstid

Problemstillinger knyttet til arbeidstid øker i dagens arbeidsmarked. Det er svært viktig for LO å forsvare normalarbeidsdagen, hindre fleksibilitet kun på arbeidsgivers premisser, samt å øke fagbevegelsens innflytelse på tilrettelegging av arbeidstiden. LO vil arbeide for at tillitsvalgte gis reell medbestemmelse i saker som omhandler deltidsansattes rett til utvidelse av arbeidstiden. Alle skal ha rett til ei lønn å leve av og forsørge sine barn på. Dette krever heving av de lavest lønte og realisering av retten til utvidet arbeidstid for deltidsansatte. Heltid må være en rettighet, og deltid en mulighet.

Normalarbeidsdagen skal fortsatt være grunnlaget for fastsetting av arbeidstid. Det er et stadig større press på normalarbeidsdagen gjennom blant annet utstrakt bruk av skift- og turnusarbeid, ulike typer rotasjonsordninger og utvidede åpningstider som krever mer lørdags- og søndagsarbeid. I tillegg kommer underbemanning og økt arbeidsmengde som bidrar til at mange arbeider uregistret og ubetalt overtid.

LO ønsker at den enkelte arbeidstaker skal ha mulighet for å kombinere arbeid og familieliv. Søndagen som kollektiv fridag har en selvstendig verdi for vårt samfunn. LO vil arbeide for at myndighetene bruker den mulighet de har til å regulere søndagshandelen for å hindre utglidninger. Alle arbeidstidsreformer må ses i et helse-, miljø- og sikkerhetsperspektiv (HMS). I tillegg er det viktig å ivareta samfunnets interesser og å ta hensyn til den enkeltes behov i ulike livsfaser. All reduksjon i arbeidstid skal i prinsippet skje med full lønnskompensasjon.

Det har i de seinere årene, blant annet som følge av LOs initiativ, blitt gjennomført forsøk tilsvarende 6 timers arbeidsdag/30 timers arbeidsuke med full lønnskompensasjon

LO ønsker å bruke kunnskap fra forsøksordninger når det gjelder arbeidstidsreformer, bygge videre på dette og skaffe ny kunnskap om virkninger av arbeidstidsreformer over tid, både for den enkelte arbeidstaker, for samfunnet som helhet og i forhold til lov- og avtaleverk. LO vil arbeide for at det på sikt kan gjennomføres en generell arbeidstidsreduksjon tilsvarende 6 timers arbeidsdag/30 timers uke, med full lønnskompensasjon.

LO vil utvikle dagens tidskontoordning hvor småbarnsforeldre kan kombinere uttaket av fødselspenger med nedsatt arbeidstid, slik at den blir enklere og mer tilgjengelig for de som ønsker å benytte den.

Overtid skal brukes i minst mulig utstrekning, og den ordinære drift må ikke baseres på overtid. Det skal kompenseres for arbeidet overtid, og arbeidet må fordeles slik at helse og velferd ivaretas. LO skal arbeide for å få tilbake teksten om døgn- og ukeskille slik den var formulert i Arbeidsmiljøloven før endringen av loven i 2005.

LO vil arbeide for å fjerne urimelige forskjeller i lønns- og arbeidsvilkår, herunder arbeidstid for arbeidstakere offshore og at må bli lik arbeidstidsordning for sammenlignbart skift- og turnusarbeid. Vilkårene for tillegg for ubekvem arbeidstid må bedres i flere bransjer og skift- og turnusarbeidere må ikke diskrimineres i forhold til ferie.

Trygge ansettelsesforhold

Ordinært arbeid i bedriften skal som hovedregel utføres av faste ansatte, og all innleie av arbeidskraft må avtales med tillitsvalgte. LO vil arbeide for at arbeidstakere som har vært midlertidig ansatt over tid skal ha stillingsvern som fast ansatte. Tilsynsmyndighetene må få kompetanse til å sanksjonere overfor bedrifter som ulovlig bruker midlertidig ansatte og innleide arbeidstakere. Det må kreves at arbeidsgiver dokumenterer riktig bruk av innleide arbeidstakere, midlertidig ansatte og ekstrahjelper.

LO vil arbeide for at ansatte fiskere i fiskeflåten skal ha samme sosiale rettigheter som øvrige arbeidstakere. Det betyr at lovverket endres og at produktavgiften oppheves og erstattes med arbeidsgiveravgift. I tillegg må fiskere som er ansatt med arbeidsgiver defineres som arbeidstakere og ikke som selvstendig næringsdrivende.

Krav til mobilitet

Kravet til mobilitet i arbeidslivet har ført til at stadig flere må pendle over lange avstander. Lover, regler og avtaleverk må tilpasses pendlernes situasjon. Dette vil bidra til å øke livskvaliteten for pendlerne og deres familier.

Den teknologiske utviklingen åpner for at større deler av arbeidet kan utføres som fjernarbeid i desentrale kontorbygg, på hjemmekontor eller med mobile arbeidsstasjoner. LO mener at slike arbeidsformer skal være frivillige og reguleres ved kollektive avtaler. Det skal være et tilbud til arbeidstakerne, et supplement til vanlig arbeidsorganisering og det må være en balanse mellom individuelle ønsker og kollektive avtaler.

4 Et bedre arbeidsliv

Lov og regelverk

LO vil arbeide for bedre arbeidstakerrettigheter, en styrket tillitsvalgtrolle, økt arbeidstakermedvirkning i utvikling av et godt arbeidsmiljø og forsterket arbeidstakervern. Videreutvikling av arbeidsmiljøloven og HMS-forskriftene er sentralt i denne sammenhengen. LO vil arbeide for at ledere og andre med ansvar for beslutninger som berører arbeidsmiljøet skal gis opplæring av minst samme omfang som verneombud og medlemmer av AMU.

LO vil at det skal utarbeides forskrifter og veiledninger som kan hjelpe virksomhetene i arbeidet med å forebygge og håndtere blant annet arbeidsrelatert stress, mobbing, vold og trakassering, herunder seksuell trakassering, med gode oppfølgingsrutiner for den det gjelder. LO er videre opptatt av at bestemmelsene i arbeidsmiljøloven om vern av varslere følges opp. Forskrifter som angir kvalifikasjonskrav innen yrkesfagene er av vesentlig betydning for helse og sikkerhet. LO vil arbeide for at forskriftene ikke forringes, men styrkes.

Inkluderende arbeidsliv

IA-avtalen må videreføres og videreutvikles med tanke på å gjøre avtalen mer forpliktende for myndighetene og virksomhetene. IA-avtalen må fortsatt være en del av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet. Kunnskap om IA må styrkes hos arbeidsgivere, tillitsvalgte, leger og annet helsepersonell med fokus på delmål 2 og 3 for å hindre utstøting fra arbeidslivet og styrke tilrettelegging for funksjonshemmede og seniorer.

Bedriftshelsetjenesten må utvikles videre som en viktig del av førstelinjetjenesten i utviklingen av det gode arbeidsmiljøet.

Arbeidslivssentrene som virkemiddel i IA-avtalen og i arbeidet for et mer inkluderende arbeidsliv må styrkes og sikres. Myndighetene og arbeidsgiverne må fokusere på lederes tilretteleggingsplikt for å sikre helsefremmende arbeidsplasser, og de må følge opp krav om tilgjengelighet både organisatorisk og økonomisk. Dessuten må verneombudenes rolle i IA-arbeidet styrkes og synliggjøres.

Arbeidslivet er en viktig sosial arena som også gjenspeiler samfunnsforhold. LO vil jobbe for å forebygge rus og spilleavhengighet i arbeidslivet og styrke AKAN-arbeidet.

Verneombud og arbeidsmiljøutvalg

Verneombudene og arbeidsmiljøutvalgene er viktige ledd i arbeidsplassdemokratiet og for utviklingen av arbeidsmiljøarbeidet i virksomhetene. Undersøkelser om verneombudenes rolle og funksjon viser at ordningen

generelt sett er etablert og velfungerende, men at utfordringene framover likevel er å styrke verneombudenes status, heve kompetansen og få flere opplæringstilbud. LO vil arbeide for en styrking av lovverket og bestemmelsene om HMS, så det ytre miljøet blir en del av verneombudenes og arbeidsmiljøutvalgenes arbeidsområde.

LO skal arbeide for at ordningen med regionale verneombud bygges ut til å omfatte flere bransjer enn i dag. Innsyn og medvirkning er avgjørende, både for verneombud og tillitsvalgte, i alle fora der det fattes beslutninger som berører arbeidstakernes helse, miljø og sikkerhet og i spørsmål knyttet til bærekraftig utvikling og ytre miljø. LO vil derfor arbeide for et reelt arbeidsplassdemokrati gjennom medvirkning fra tillitsvalgte, verneombud og arbeidsmiljøutvalg. Dette er ikke minst viktig i forhold til omstillinger.

LO skal arbeide for økt satsing på helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid til sjøs og bedre opplæring av verneombud for alle sjøfolk og fiskere.

Muskel- og skjelettlidelser og psykiske lidelser

LO vil arbeide for at myndighetene tar på alvor hvordan arbeidsmiljøet påvirker utviklingen av muskel- og skjelettlidelser og psykiske lidelser. Det forebyggende arbeidet må tillegges større vekt. Regelverk, tilsynspolitik og kampanjer må tas i bruk. Arbeidet må organiseres og fordeles slik at den enkelte arbeidstakers behov blir ivaretatt for forebygging av sykdom, lidelse eller skade som følge av belastninger i jobben. LO vil arbeide for utbygging av bedriftshelsetjenesten til å omfatte alle arbeidstakere og styrke kapasitet og kompetanse innenfor arbeidsmedisin. Det må fokuseres på tiltak for å øke kunnskapen hos arbeidsgiver, arbeidstaker, tillitsvalgte og verneombud slik at personer som har slike lidelser kan få jobb, og at de som har jobb, kan beholde den.

Biologiske, fysiske og kjemiske arbeidsmiljøforhold

Helseskader forårsaket av kjemikalier utgjør fortsatt et alvorlig arbeidsmiljøproblem, og er ikke godt nok kartlagt. LO vil arbeide for at biologiske, fysiske og kjemiske forhold på arbeidsplassen ikke forårsaker helseskader eller ubehag.

Ny teknologi og nye arbeidsformer kan innebære nye farer også i forhold til biologiske, fysiske og kjemiske påvirkninger, slik som nanoteknologi og -produkter som er på vei inn i arbeidslivet. LO vil sette fokus på mulige helsefarer knyttet til elektromagnetiske felt slik som fra moderne IKT-utstyr og trådløse nettverk. Kunnskapen om mulige farer i arbeidet i den forbindelse må styrkes for å kunne beskytte arbeidstakerne. Ny teknologi muliggjør fjernstyring av arbeidsplasser, men det må ikke medføre svekkelse av helse, sikkerhet og miljø for arbeidstakerne. Bemannede installasjoner offshore må derfor styres av de som er om bord dersom ikke også beslutningsmyndigheten ligger der.

I virksomheter hvor det ikke er arbeidsmiljøutvalg må verneombudet få samme rett som arbeidsmiljøutvalg til å kreve målinger av biologiske, fysiske og kjemiske forhold dersom det er usikkert om forholdene er forsvarlige, og til å gjennomføre nødvendige tiltak dersom ikke arbeidsgiver selv sørger for dette. Tilsynsmyndighetene må ha tilstrekkelig kompetanse og kapasitet til å påpeke behov for målinger og tiltak i virksomhetene.

Psykososialt arbeidsmiljø

Psykososiale arbeidsmiljøproblemer kan være de vanskeligste å løse, og krever derfor ekstra fokus fra arbeidstakere, tillitsvalgte og myndigheter. Et godt psykososialt arbeidsmiljø er et felles ansvar i arbeidslivet, og det er viktig at alle arbeidstakere bevisstgjøres omkring dette. Vernetjenesten og Arbeidstilsynet må fortsette sin kompetanseoppbygging på dette feltet, slik at konflikter kan løses raskest mulig.

LO mener at mobbing er uakseptabelt og at myndighetene må kontrollere virksomhetens evne til å håndtere dette. Virksomhetene må utarbeide rutiner både for å forebygge og håndtere mobbing og trakassering.

Vold og trusler

Stadig flere arbeidstakere blir utsatt for vold og trusler på arbeidsplassen. Mest utsatt er yrker innen helse- og sosialsektoren samt innen personlig tjenesteyting og sikkerhetsarbeid. Det er viktig å få økt kunnskap om problemområdet og om arbeidsmiljølovens bestemmelser om dette fungerer etter sin hensikt. Arbeidsgiver må kartlegge arbeidsmiljøbelastningen knyttet til vold og trusler om vold. Det må etableres sikkerhetsopplæring for alle ansatte i virksomheter som er utsatt for dette. Her er forebyggende arbeid, Arbeidstilsynets tilsyn, kampanjer og informasjonsspredning viktig. Der alenearbeid representerer en uakseptabel arbeidsmiljøbelastning i virksomhetene, vil LO arbeide for at nødvendige tiltak iverksettes, for eksempel arbeidsorganisatoriske tiltak (herunder rett til veiledning og refleksjon), tekniske hjelpemidler og/eller økt bemanning. LO vil arbeide for å fjerne håndtering av penger på kollektive transportmidler, slik at det på sikt kan opphøre. LO vil følge opp den europeiske partsbaserte avtalen om vold og trakassering, og at det innarbeides rutiner for å hindre vold og trusler i virksomhetene.

Vern mot diskriminering

LO vil intensivere arbeidet mot alle former for diskriminering og stigmatisering, enten det skyldes kjønn, etnisitet, sykdom slik som HIV, seksuell orientering eller andre grunner. Arbeidsmiljøloven må endres slik at det ikke lenger blir anledning til å diskriminere i arbeidslivet på grunn av seksuell orientering.

Personvern, kontroll og overvåking

LO står for et åpent og demokratisk samfunns- og arbeidsliv, der vern av personlig integritet er en grunnleggende verdi. Det forekommer i økende

grad kontroll og overvåking av den enkelte i den private sfæren, i det offentlige rom og på arbeidsplassen. LO vil arbeide for en bedre samordning av tiltak rettet mot kontroll og overvåking, og for et sterkere fokus på sentrale spørsmål som hvor grensen skal gå for kontroll og overvåking. LO vil vurdere om loververket, slik det er utformet i dag, gir tilstrekkelig vern på arbeidsplassen og ellers. LO vil arbeide for et bedre kunnskapsgrunnlag blant arbeidsgivere, tillitsvalgte og verneombud når det gjelder utbredelsen av ulike former for kontroll- og overvåkingstiltak knyttet til kjønn og yrkesgrupper og arbeidsmiljømessige konsekvenser.

Arbeidstid og arbeids- og familieliv

Organiseringen av arbeidstiden er viktig for arbeidstakernes helse og velferd. Det må ikke settes så stramme tidsfrister for arbeidsoppdrag at liv og helse kommer i fare. Arbeidsgivers tilretteleggingsplikt og kravene til hvile og restitusjon må etterfølges.

Stadig flere opplever et krevende arbeidsliv som ofte bidrar til stress, belastningslidelser og redusert livskvalitet. LO vil arbeide for at det på arbeidsplassene gis rom for varierte oppgaver, og at arbeidstakerne i større grad selv kan styre arbeidsprosessene. Både kvinner og menn sier at de opplever arbeidslivets krav som belastende i forhold til familieliv og fritid. LO vil arbeide for økt kunnskap om, og muligheter for, arbeidstidsordninger som gir grunnlag for helse og trivsel, og som gir kvinner og menn reell mulighet for fulltidsarbeid samtidig som de har omsorg for barn og andre familiemedlemmer.

Yrkesskadeerstatning

LO vil arbeide for at yrkesskadeerstatning raskt skal ytes til alle arbeidstakere som skades eller blir syke på grunn av sitt arbeid. Det må omfatte også skader ved skiftende og midlertidige arbeidsplasser, og ved reiser til og fra disse. Dette må også gjelde psykiske lidelser og muskel- og skjelettlidelser, som særlig forekommer på mange kvinnedominerte arbeidsplasser. Skader og sykdom på grunn av vold og trakassering som er knyttet til arbeidstakerens yrke, må betraktes som yrkesskade også dersom det skjer i fritiden.

Tilsynsetatene

Det må tilføres økte ressurser og kompetanse samt gis større myndighet til Arbeidstilsynet, Petroleumsstilsynet og andre tilsynsorganer slik at lover og regler i større grad kontrolleres og overholdes. Dette er viktig for å motvirke at virksomheter bevisst bruker overtredelse av regelverket som et konkurransemiddel overfor bedrifter som holder seg til reglene.

5 Vern og utvikling av velferden

Sammenlignet med de fleste andre land holder den norske velferdsstaten høy standard. Arbeid til alle er avgjørende for å sikre rettferdig fordeling og likeverdige levekår.

Men vi trenger også en aktiv velferdspolitik som er gjenstand for forandring og utvikling. Derfor er det viktig at fagbevegelsen har vilje og evne til å påvirke utviklingslinjer og innholdet av reformer i samsvar med arbeiderbevegelsens idegrunnlag om fellesskap og rettferdighet. Velferds-samfunnets utvikling er nært knyttet til utviklingen av offentlig sektor. En offentlig sektor som leverer brukervennlige tjenester med høy kvalitet, er en forutsetning for å skape et samfunn med likeverdige kår for alle.

LO vil forsvare og videreutvikle velferdsstaten med utgangspunkt i de kollektive, universelle ordninger vi i dag har etablert, og vil arbeide for økt åpenhet om de internasjonale frihandelsavtalenes betydning for utvikling av velferdsstaten.

Den norske velferdsstatsmodellen

Internasjonale erfaringer viser at velferdsstatsmodellen er levedyktig. Det er ingen motsetning mellom en effektiv, produktiv og moderne økonomi og trygg velferd. Forsøk på å overlate hovedansvaret for pensjoner, utdanning, helse og omsorg til markeder viser seg ikke å være samfunnsmessig effektivt, og det undergraver trygghet og fleksibilitet i arbeidsmarkedet. Offentlige tjenester må styrkes og videreutvikles.

Fordeling og fattigdom

Norge har en jevnere inntektsfordeling enn de aller fleste andre land. De siste tiårene har forskjellen mellom rik og fattig økt også hos oss. LO mener at det er den brede velferdspolitikken, en sterk offentlig sektor og nasjonal styring av lønnsdannelsen som avgjør hovedtrekkene i fordelingen. Innslaget av fattigdom blir større, jo større forskjellene er generelt i samfunnet. Innsatsen for et inkluderende arbeidsliv og full sysselsetting er svært viktig for bekjempelse av fattigdom.

Et viktig innslag i den nordiske samfunnsmodellen er også et bredt sett av ordninger for inntektssikring. Denne må rekke ut til alle, slik at også de som i kortere eller lengre perioder står utenfor arbeidslivet sikres et verdig liv. Det er gjort viktige tiltak for å styrke minstesikringen for mange. Det gjelder utvidelsen av bostøtteordningen, økt minstepensjon og økning i ytelsene til unge uføre, samt innføringen av kvalitetsprogrammet med den tilhørende kvalifiseringsstønad. Likevel er det behov for ytterligere tiltak.

Økonomisk sosialhjelp er det nederste trinn i systemet for inntektssikring. Det trengs en sterkere rettighetsfesting av denne ordningen, som

ofte blir en salderingspost i en trang kommuneøkonomi. Dette gjelder særlig når så mange blir værende lenge uten avklaring av framtidig inntektsgrunnlag, enten som trygdet eller i arbeid. Statlige standarder ut fra SIFOs forskningsbaserte satser vil bøte på dette, særlig med tanke på langtidsmottakere. Den viktigste hjelpen er imidlertid støtte til aktivitet og best mulig fotfeste i arbeidsmarkedet.

Et offentlig ansvar

Løsningen på velferdsstatens utfordringer ligger ikke i utskilling, privatisering, konkurranseutsetting og kommersialisering av tilbud og tjenester. Dette fører til mindre muligheter til demokratisk styring og kontroll over velferdstjenestene. LO vil at velferdstjenester skal være et offentlig ansvar, og som hovedregel driftes og finansieres av fellesskapet.

Hensikten med offentlige tjenester er ikke å skape overskudd eller avkastning på innskutt kapital. Markedsbaserte prinsipper (New Public Management) er derfor uegnet i offentlig forvaltning. LO er i mot en ukritisk overføring av regnskapsprinsipper fra privat til offentlig sektor. Offentlig virksomhet skal ivareta mange kryssende hensyn, noe styringssystemene må bygge opp under.

Kommunesektoren spiller en dominerende rolle for leveransen av velferdstjenester til befolkningen. Kommunene er samtidig den viktigste arena for samfunnsmedvirkning og lokaldemokrati. Kommunenes velferdstilbud vil således kunne variere som følge av ulike politiske prioriteringer. Det er imidlertid en statlig oppgave å sikre likeverdige økonomiske forutsetninger og en minstestandard på de mest sentrale velferdsoppgavene og på ytelsene til de mest sårbare grupper i befolkningen.

En befolkning som lever stadig lenger innebærer økte behov for omsorgs- og aktivitetstilbud. Samtidig trenger den oppvoksende slekt flere tjenester fra sentrale deler av velferdsforvaltningen som blant annet skole, helse og sosialtjeneste. Dette stiller kommunesektoren overfor store utfordringer.

Staten må sikre et bærekraftig økonomisk grunnlag for dette gjennom skattesystem og økonomisk politikk. Kommunene må selv på en bedre måte utnytte eget inntektsgrunnlag. Gjennom dette bør det utvikles langsiktige, forpliktende planer for kommuneøkonomi og tjenestetilbud. LO vil på sin side være beredt til å bidra til en fornuftig omstillings- og utviklingsprosess som sikrer en god og effektiv ressursanvendelse.

En slik offensiv politikk for velferdsstaten tilsier også at brukernes individuelle behov og ønsker tas stadig bedre hensyn til, for eksempel innenfor omsorg. For de fleste velferdstjenester er det ingen konflikt i seg selv mellom velferdsordninger organisert og betalt av fellesskapet, og det at disse kan og bør tilpasses individuelt.

Tilstrekkelig kompetanse blant de ansatte er også en grunnleggende forutsetning for å utvikle gode offentlige tjenester. For å sikre dette må systemer for kompetanseutvikling, videreutdanning og veiledning komme på plass innenfor velferdsyrkene.

Sosial- og velferdsordninger

De grunnleggende velferdsordningene skal være gratis for alle. Full lønn under sykdom må fortsatt være en grunnleggende rettighet. Utjamningen må skje ved at den enkelte yter etter evne og får etter behov. Egenbetalingssystemet må gjennomgås med sikte på en samordning med skjerming av de mest utsatte grupper.

LO vil arbeide for å bekjempe fattigdom. For de som i perioder ikke kan forsørge seg og sine gjennom arbeidsinntekt eller pensjon, må sosialhjelp sikre et fullverdig liv og nivået sikres gjennom en nasjonal minstestandard.

De økonomiske vilkårene for arbeidsledige må bedres.

Boligpolitikken er en viktig del av fordelingspolitikken. Den sosiale boligbyggingen må gjenreises. Husbanken må styrkes både økonomisk og organisatorisk, og dermed få en større og mer aktiv rolle i boligpolitikken. For vanskeligstilte på boligmarkedet er økt bostøtte og større mulighet til startlån viktig. Kommunene må pålegges å engasjere seg sterkere for økt boligbygging og sikre lettere tilgang på boligtomter. Flere utleieboliger bør bygges med hjelp av offentlig støtte og forvaltes av kommuner og ikke-kommersielle aktører. Det må stimuleres til bygging av boliger for ulike livsfasebehov. De som trenger bistand i hverdagen må få gode oppfølgingstjenester i kommunal regi.

Samfunnet må i større grad mobilisere mot og forebygge rusmisbruk, vold og annen kriminalitet.

Helse og omsorg

LO ønsker en samhandlingsreform i helsetjenesten som sørger for at den samlede helse- og omsorgstilbudet koordineres, styres og integreres nærmest mulig befolkningen. Tjenestene må hovedsakelig organiseres av offentlig sektor, og forretningsorganisering må erstattes av andre organisasjonsmodeller. Den politiske styringen av sykehusene må styrkes gjennom systemer tilpasset formålet med offentlige velferdstjenester, og styrerepresentasjon med både politisk og geografisk bredde.

Helseforetakene må benytte regnskapsprinsipper som fremmer politisk oversikt, innsikt og god drift. Nødvendige omstillinger for å utvikle en best mulig offentlig helsesektor må bygge på metoder som setter medarbeidernes kunnskaper, motivasjon og engasjement i sentrum, såkalt medarbeiderinitiert omstilling (MIO).

Nasjonal helseplan må utvikles til et forpliktende strategisk styringsredskap vedtatt av Stortinget. Planen må ivareta behovet for et fullverdig behandlingstilbud, en desentralisert sykehusstruktur, styrket kommunehelsetjeneste, kvalitetsstandarder og tverrfaglig kompetanse- og utdanningsplan som ivaretar det framtidige personellbehovet, herunder helsefagarbeidere.

Det offentlige må gradvis inkludere også tannhelsetjeneste i det samlede helsetilbudet. Det er naturlig å starte med å styrke tilbudet for unge, eldre og grupper med spesielle helse- og sosialproblemer. Målet må være å sette et tak på hvor mye den enkelte selv skal dekke av utgifter til nødvendig tannbehandling, slik at alle får råd til å ivareta sin tannhelse på en god måte.

Utbyggingen av sykehjemsplasser og omsorgsboliger må fortsette, slik at alle kan føle seg trygge på at de vil få nødvendig hjelp når behovet oppstår. Målet må være full sykehjemsdekning for alle som trenger det.

Gravferdshjelpen bør være universell og uten behovsprøving. Ansvar for gravferd bør bli et offentlig tjenesteområde.

Trygdeordningen må sidestille retten til omsorgspermisjon ved alvorlig sykdom i nær familie som ved barns sykdom.

Skattesystemet

Skattesystemet skal sikre det offentlige nødvendige inntekter og bidra til verdiskapning og utjevning mellom grupper og individer. Inntektsulikhetene er i dag økende i Norge. Dette innebærer at skattenivået må reduseres for grupper med lavere inntekter, og skjerpes for de med høyest inntekt, formue og aksjeutbytte.

Presset fra en globalisert økonomi gjør at beskatning av mobile skattegrunnlag er mer krevende. Skattepolitikken skal favne bredt. LO vil arbeide for et mer rettferdig skattesystem samt å tette hullene i dagens skattesystem. Dette er viktig for å opprettholde skattemoral og sikre at skatteleggingen oppfattes som rettferdig. LO vil være en pådriver for gjennom internasjonalt samarbeid å åpne opp for innsyn og tilgang til økonomiske forhold i de såkalte "skatteparadisene". Skatteetaten og Økokrim må gis tilstrekkelige ressurser til å bekjempe og forebygge unndragelser og omgåelser av skatter og avgifter og annen økonomisk useriøsitet og kriminalitet. Skatteetaten må styrkes betydelig.

En verdig alderdom

Arbeidstakere må sikres en trygg og verdig alderdom. Pensjonssystemet med basis i Folketrygden er fortsatt bærebjelken i velferdsstaten. LO støtter at Folketrygden gjøres mer robust og understøtter målet om at flere skal stå lengre i arbeid. Folketrygden, AFP og tjenestepensjonsordningene

ne må sikre det økonomiske grunnlaget for en trygg og verdig alderdom. LO vil jobbe for at summen minst skal være 66 prosent av tidligere lønn.

Pensjonsreformen har gitt rett til en miste tjenstepensjon (OTP) for alle som etter hvert vil gi et viktig tillegg til den sosiale grunnsikringen gjennom Folketrygden og dermed bidra til utjamning og rettferd. Selv etter en virketid på 40 år vil imidlertid ikke slike ordninger gi mer enn ca fem prosentenheter tillegg til Folketrygdens livsvarige pensjonsytelse regnet som andel av tidligere lønn. Obligatorisk tjenstepensjon må styrkes betraktelig hvis den skal være den sikringen den var ment som. Vi ser nå også en klar tendens til at gode ytelsesordninger blir erstattet av ordninger som er billigere og mer forutsigbare for bedriften, men med dårligere ytelse for de ansatte, og hvor de bærer økt risiko for framtidige utbetalinger. Målet om økt likhet mellom arbeidstakere, som var bakgrunnen for OTP-loven, motvirkes nå av at gode etablerte tjenstepensjoner blir svekket. Det samme gjelder uføredekning. Det gjenstår derfor mye på målet om at norske arbeidstakere gjennomgående er sikret en tilfredsstillende pensjonsdekning. For å nå dette målet er det behov for et bredt, kollektivt tjenstepensjonssystem som kan være like bra som i de andre nordiske land.

Tjenstepensjonssystemet må forbedes, utvikles og tilpasses den nye folketrygden og samtidig samordnes og styrkes slik at systemet gjøres kjønns- og aldersnøytralt også i privat sektor. Systemet må sikre den enkelte mot tap av pensjon ved skifte av arbeidsgiver. Store grupper lønnstakere, særlig innen offentlig sektor, har brutto pensjonsordninger med full opptjening etter 30 år. LO vil arbeide for at de offentlige tjenstepensjonsordningene ikke svekkes. LO vil arbeide for bedre AFP-rettighet ved blant annet langtidssykdom.

En viktig side av den framtidige velferdspolitikken er å sørge for at stadig flere kan være yrkesaktive så lenge som mulig slik at færre henvises til trygd og sosialstønad. En viktig forutsetning for dette er at det er arbeid til alle. Det forutsetter igjen en samfunnspolitisk grunnholdning som prioriterer full sysselsetting som hovedmål. Samtidig må vi ta vare på de som ikke vil mestre å komme inn i det ordinære arbeidslivet.

Uføretrygden

Vedtaket om pensjonsreform nødvendiggjør endringer i uføretrygden. Hovedhensikten med uføretrygden er å gi de som av ulike grunner ikke kan delta i arbeidslivet en rimelig inntektssikring. Samtidig må systemet innrettes slik at det gir flest mulig en best mulig sjanse i arbeidslivet og at det knytter an til det brede virkemiddelapparatet som skal hjelpe den enkelte til en yrkesaktivitet tilpasset situasjonen og egne forutsetninger.

LO mener ytelsene til uføre må ligge minst på dagens nivå. LO kan dermed ikke akseptere at uførepensjon erstattes med en uførestønad som skal beskattes som arbeidsinntekt. LO kan heller ikke akseptere at leveal-

dersjustering innføres for uføre. De har ingen mulighet for å jobbe lengre for å unngå tapet. LO vil videre arbeide for at de uføre og midlertidig uføre beholder sitt behovsprøvde barnetillegg på 0,4 G per barn per år. En bør utvide muligheten for å kombinere arbeid og trygd og ved å lette veien tilbake til arbeid fra en trygdesituasjon. Denne muligheten må ivaretas uten å utsette den enkelte for belastende prosesser om ikke tilbakevendning til arbeidslivet skulle vise seg vellykket. Også de uføretrygdede må få sin alderspensjon beregnet gjennom ny folketrygd.

Et likeverdig velferdstilbud for alle

LO vil verne om velferdsstaten og bygge den videre ut på områder hvor det ikke fungerer godt nok, som i eldreomsorgen, psykisk helsevern, rusomsorg og for utviklingshemmede. Tjenestene må være lett tilgjengelige og forvaltes nær innbyggerne. Befolkningen skal sikres likeverdige velferdstilbud uavhengig av bosted.

På områder hvor velferdsstaten ikke dekker viktige behov vil LO arbeide for sosiale reformer basert på overenskomster mellom partene i arbeidslivet i samarbeid med myndighetene. Velferdsordninger knyttet til medlemskap i fagbevegelsen er også et viktig virkemiddel.

Barn og unge

Barn har krav på gode og trygge oppvekstvilkår. LO vil fortsette å jobbe for lovfesting av forebyggende barne- og ungdomsarbeid som et offentlig ansvar. Barnevernet må styrkes. LO vil arbeide for økt andel offentlige institusjoner og jobbe mot konkurranseutsetting og stykkprisfinansiering av institusjonsplasser og tiltak. Det må bli flere sosialfaglige stillinger og kompetansen heves. Samtidig vil LO gå inn for at tjenestetilbudet til barn og unge, blant annet under psykisk helse, blir bedre ivaretatt.

LO vil fremme forebyggende arbeid på tvers av sektorene helse-, sosial-, barnehage-, skole- og kulturområdet. LO forutsetter at full barnehagedekning blir en realitet. Det pedagogiske tilbudet i barnehage og SFO må styrkes.

6 Industri- og næringspolitikk

Verdiskaping og sysselsetting er grunnlaget for velferd og må ha høy prioritet i det norske samfunnet. LOs mål er et produktivt arbeidsliv som har bruk for alle. Norge må føre en næringspolitikk der alle sektorer får nødvendig oppmerksomhet, men med en spesiell innsats der hvor vi har et fortrinn. LO mener det er viktig at vi satser innenfor de næringer hvor Norge hevder seg godt internasjonalt og vi har naturgitte fortrinn og dermed et større potensial for å kunne lykkes. Det næringsrettede virkemiddelapparatet må styrkes og myndighetene må bidra til bedre rammebetingelser for innovasjon gjennom en styrket FoU-innsats.

Ved bruk av Hovedavtalens bestemmelser om bedriftsutvikling kan arbeidslivets parter være pådrivere for en framtidsrettet næringspolitikk.

Industrien er en nøkkelnæring

Industrien er en nøkkelnæring med særlig betydning for vekst, utenriksøkonomi, konkurransevne og utvikling. Industrien etterspør underleveranser og tjenester som har store ringvirkninger både lokalt og nasjonalt.

LO vil bidra til å utvikle norsk industri, og sørge for at myndighetene gjør en større innsats for å ta vare på den industrien vi har, samtidig som vi utvikler ny industriell virksomhet. Industrien i Norge må ha en høy lønnssevne. Dette krever store investeringer i ny teknologi, forskning, høy kompetanse hos de ansatte og en aktiv produktutvikling og markedsføring. LO vil arbeide for at gjenkjøpsregelverket styrkes og videreføres, og at det kreves gjenkjøp i avtaler om vedlikehold, oppgradering og nyinvestering av forsvarsmateriell.

Langsiktige, stabile og forutsigbare rammebetingelser er en nødvendig forutsetning for framtidig produksjon i Norge. Det gir økt mulighet for investeringer og lokalisering av virksomheter. Et mål må være at en langt større del av bearbeidelsen av våre naturressurser kan foregå i Norge. En viktig forutsetning for å få til dette er blant annet at industrien gis tilgang til kraft på langsiktige vilkår til konkurransedyktige priser. Det forutsettes at krafta nyttes til industriell produksjon. LO krever at regjeringen sørger for at de muligheter som EØS-avtalen gir for å etablere industrikraftløsninger blir realisert. Samtidig må næringslivet stimuleres til å ta i bruk ny teknologi for slik å utvikle bærekraftige industri- og bedriftsmiljøer. Det må etableres en lik nettariff for levering av strøm i hele landet.

Kostnadsutviklingen må ikke over tid komme i utakt med landene rundt oss. Et middel til å bevare konkurransevnen er et inntektspolitisk samarbeid mellom arbeidslivets parter og regjeringen. Samarbeid forutsetter at det vises respekt for lov- og avtaleverk.

Olje og gass

Om det ikke gjøres flere nye funn på norsk sokkel, stagnerer petroleumsvirksomheten. Leteaktiviteten på norsk sokkel må derfor økes og vi må styrke utvikling av ny teknologi slik at vi kan få mer olje og gass ut av hvert felt. De store mulighetene som ligger for aktivitetsvekst i nord må utnyttes.

LO vil arbeide for igangsetting av konsekvensutredninger med sikte på olje- og gassproduksjon i de stengte og uåpnede delene av Barentshavet, Norskehavet og Skagerak. Utvinningen må baseres på norsk verdensledende teknologi som ivaretar tungtveiende hensyn til miljø, sikkerhet og sameksistens med fiskeri- og reiselivsnæringen. En føre var politikk vil derfor være LOs utgangspunkt for de stengte og uåpnede områdene som skal vurderes i forbindelse med revidert forvaltningsplan for nordområdene i 2010, og for feltene utenfor Møre.

Oljeselskapene har den desidert høyeste fortjeneste i Norge. Likevel opplever vi stadig oftere at de går til dramatiske nedskjæringer i sine planlagte investeringer. I neste øyeblikk skal alle investeringer gjøres samtidig.

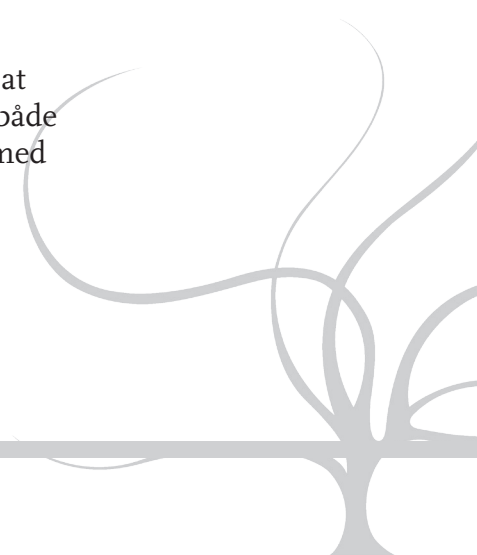
Norge har bygd opp en stor leverandørindustri i teknologisk verdensklasse. Denne trenger stabile rammevilkår.

LO krever at staten bruker sin innflytelse og sin eiermakt i Statoil til å holde stabile investeringer på norsk sokkel.

Ilandføring av olje og naturgass til det norske fastlandet kan danne grunnlage for omfattende og lønnsom foredlingsindustri og et stort antall nye arbeidsplasser. Med den nåværende produksjonen vil naturgassen vare i nær 100 år. LOs mål er å ta i bruk minst 10 prosent av naturgassen hjemme innenfor industrielt og privat forbruk. Skal disse mulighetene bli utnyttet, mener LO at produksjon og industriell foredling av naturgass må ses mer integrert enn tidligere. Det betyr blant annet at ny infrastruktur for eksport må ses i sammenheng med mulige industrielle gassavtak på ilandføringssteder. Spesielt i Norskehavet og videre nordover kan utvikling av ny infrastruktur skje slik at det legges til rette for utvikling av gassindustri på land.

Staten må påta seg et hovedansvar for å bygge infrastruktur for transport og distribusjon av gass.

LO krever realisering av et gassrør til Grenland - Skanled. LO mener at staten må være med på en tilrettelegging for fullføring av prosjektet både organisatorisk og økonomisk. Statens deltakelse i Skanled må være med på å sikre at gassråstoffet blir brukt industrielt i Grenlands-regionen.

Ferdigvareindustrien

LO mener det må utvikles langsiktige strategier for å videreutvikle en robust og mangfoldig ferdigvareindustri i Norge. Satsingen må ta utgangspunkt i tradisjonsrike norske bransjer som møbel, innredning, glass, krystall, porselen, farmasi og plast. Disse bransjeområdene kjennetegnes ofte gjennom stort innslag av håndverk, kultur og historikk, ofte i nær sammenheng med opplevelse og reiseliv.

Andre bransjeområder innen ferdigvarer er preget av utstrakt forskning, utvikling og innovasjon (FOU-virksomhet). Design, produktutvikling og utstrakt markedsføring står også sentralt i ferdigvareindustrien. Ferdigvarebransjene utvikler og tilfører norsk næringsliv verdifull kompetanse og bidrar til et mangfoldig og kunnskapsbasert næringsliv. Disse industriene preges også av høy miljøprofil.

LO krever at ferdigvareindustrien må bli et tydeligere nasjonalt satsingsområde. Innsatsen krever økt forskning og utvikling i kombinasjon med flere tilpassede innovasjonsprogrammer i nært samarbeid med bransjene selv og relevante utdanningsmiljøer. LO mener områder som design, produktutvikling og markedsføring må stå sentralt i en slik framtidrettet satsing. En slik satsing må ha som målsetting å opprettholde og utvikle miljøvennlige arbeidsplasser og et robust og mangfoldig næringsliv som kan tiltrekke seg dyktige medarbeidere over hele landet.

Bygg og anlegg

Bygg- og anleggsnæringen, inklusive byggevareindustrien domineres av små bedrifter som ofte er oppdelt etter fag og profesjon. Dette hindrer nyttiggjøring av erfaring og forskning som kan gi bedre kvalitet og mer miljøvennlig bygg. Produktiviteten bedres ikke, blant annet fordi fokus på billigst mulig varer og underentreprenører overskygger god planlegging, logistikk og samhandling. LO vil jobbe for at myndighetene som lovgiver, forvalter og oppdragsgiver fremmer innovasjon og stimulerer de bedriftene som satser på seriøsitet, kompetanseutvikling, egne ansatte og en effektiv produksjon.

Mineralressurser

Det er av nasjonal interesse å få kartlagt landets mineralressurser. LO vil jobbe for at det gjeninnføres offentlige ordninger som får opp leteaktiviteten etter mineralressurser på land.

Fisk og landbruk

LO vil arbeide for å sikre at fiskeriressursene skal være under nasjonal styring og kontroll og at fiskerilovgivningen gjøres bedre egnet som tilrettelegger for næringen. Hovedprinsippene skal ligge fast, men deltaker- og råfiskloven må tilpasses de struktur- og utviklingstrekkene vi ser er avgjørende for videreutviklingen av fiskerinæringen som en helhet.

LO vil at det tilrettelegges for videreutvikling av sjømatproduksjonen og næringsmiddelindustrien i Norge. Handelsvilkår og markedsadgang må bedres gjennom vår tilknytning til EU, i WTO-sammenheng og andre internasjonale avtaler. Det må føres en landbrukspolitikk som også ivaretar næringsmiddelindustriens behov og sikrer produksjon av kortreist mat. Skogen er en viktig fornybar ressurs og binder store mengder CO₂. Det er derfor viktig at det føres en aktiv skogpolitikk.

Å ta vare på kulturlandskapet og sørge for å holde produksjonsområdene for mat inntakte ved å forhindre gjengroing er viktig for selvforsyningsgraden, energibesparingen og for miljøet i sin helhet.

Tjenesteytende næringer

Tjenesteytende næringer preges av store omstillinger og økende internasjonal konkurranse. Offentlig tjenesteyting er også under omstilling. For å sikre best mulig kvalitet i tjenesteytingen vil LO arbeide for at omstilling skal skje gjennom bred medvirkning i virksomhetene. Det offentlige har et særskilt ansvar for ansattes arbeidsvilkår ved kjøp av varer og tjenester. Det vises i denne sammenheng til ILO 94. Når det offentlige anbudsutsetter tjenester skal det regnes som virksomhetsoverdragelse og det må være krav om lange anbudsperioder.

Tjenesteytende næringer er preget av mange deltidsstillinger. Det må være et mål med heltidsansatte i sektoren. Dette vil motvirke høy gjennomstrømning av ansatte, føre til økt kompetanse og bedre tjenester samt legge grunnlag for bedre lønns- og arbeidsforhold.

Gode offentlige posttjenester er en viktig del av samfunnets infrastruktur som skal sikre grunnlaget for bosetting og næringsliv også i distrikts-Norge. Et godt posttilbud til rimelig pris og likeverdig service- og kvalitetsnivå skal derfor være tilgjengelig i alle deler av landet.

Reiselivet er en av verdens raskest voksende næringer. Samtidig er det lav lønnsevne i deler av næringen. LO vil derfor arbeide for at verdiskapingen og lønnsomheten blir bedre og at det satses på å skape flere helårige arbeidsplasser.

Vei og jernbane

LO vil jobbe for en transportpolitikk som sikrer et godt utbygd kollektivtilbud og et effektivt, tilgjengelig, sikkert og miljøvennlig transportsystem som dekker samfunnets og næringslivets behov for transport og fremmer regional utvikling. Det må foretas et betydelig løft på investeringer og vedlikehold av vei og jernbane.

Det må legges til rette for prosjektfinansiering og fondsfinansiering av større vei- og jernbaneprosjekter, slik at disse kan gjennomføres sammenhengende og over kortere tid. Det må satses på økt rassikring og nødven-

dige trafikksikringstiltak. Det er nødvendig å oppruste vei- og jernbanenettet for å sikre et godt og trygt transporttilbud regionalt og nasjonalt.

LO vil jobbe for at det opprettes et statlig infrastrukturfond på minimum 50 milliarder kroner for å sikre en rask, effektiv og forutsigbar utbygging av større vei- og jernbaneprosjekter. Det er særlig viktig med en kraftig innsats for å modernisere og effektivisere jernbanesektoren. En oppgradering/nybygging av jernbanenettet vil gi jernbanen større markedsandel både av person- og godstransporten. I forbindelse med nordområdesatsingen, kan det være aktuelt å vurdere mulighetene for å planlegge en oppstart av Nord-Norgebanen, i første omgang strekningen Narvik-Tromsø. Jernbaneverket må opprettholdes som statlig etat med de funksjoner og oppgaver som de har i dag. Ringeriksbanen må gis høyere prioritet, som en viktig del av opprustningen av Bergensbanen.

Erfaringene med anbud i kollektivtrafikken viser at kvaliteten på tjenestene overfor befolkningen forringes og medfører utrygge arbeidsforhold og dårligere vilkår for ansatte, LO er derfor imot anbud i kollektivtrafikken. LO vil jobbe for at anbudsgrunnlag og kontrakter innenfor veisektoren sikrer arbeidstakernes tariffmessige lønns- og arbeidsvilkår, samt øvrig stillingsvern.

LO går inn for at det tilrettelegges for å få mer gods fra vei over til sjø og bane. Dette av trafikkmessige hensyn og ikke minst med hensyn til CO₂-utslipp og det globale miljøet.

Skipsfart

For å hindre fortsatt utflagging av norsk skipsfart har norske rederier fått like rammevilkår som sine europeiske konkurrenter. Dagens norske nettolønnsordning anses å være på et tilstrekkelig nivå til å sikre videre rekruttering av norske sjøfolk. Det er viktig at myndighetene sikrer en stabilitet i denne næringen framover. Rekruttering til næringen må økes, blant annet ved å tilrettelegge bedre for lærlingplasser. Norske sjøfolk må sikres internasjonalt konkurransedyktige rammebetingelser på nivå med det som gjelder i EU.

Dagens fergeflåte må utbedres og fornyes.

God overvåking av skipstrafikken er viktig og nødvendig. Investeringer for oppmålinger og utvikling av elektroniske sjøkart og utbygging og vedlikehold av navigasjonsinstallasjoner må prioriteres. Innføring av påbudte seilingsleder og separasjonsfelt for skipstrafikken, vil være et effektivt virkemiddel for styrking av sjøsikkerheten. Slike seilingsleder må innføres langs hele kysten.

LO går inn for bygging av Stad skipstunnel blir startet opp snarest mulig. En bør også vurdere finansieringsmodeller som gjør at en unngår at mid-

ler går på bekostning av andre investeringsprosjekter i kystleia og innen riks- og stamveier.

Luftfart

Luftfarten er i dag preget av hard konkurranse med stor overkapasitet og lave priser. Dette medfører at selskapene har lav inntjening med tilhørende press på lønns- og arbeidsvilkår. LO vil at myndighetene sikrer like konkurransevilkår med krav til minimumskompetanse for de selskapene som tilbyr sine tjenester i luftfarten, spesielt på bakketjenesten.

I tillegg er det viktig at det samarbeides for å sikre det flytekniske miljøet i Norge både på sivil og militær side. Den flytekniske kompetansen og det norske flytekniske utdanningstilbudet i Norge må opprettholdes.

Lokal næringsutvikling

Det nødvendig å ha et sterkt desentralisert veilednings- og økonomisk virkemiddelapparat. Fylkene er gitt oppgaven med å være regionale utviklingsaktører og må føre en aktiv innovasjonspolitik. Det må være et samarbeid mellom folkevalgte organer, Innovasjon Norge og næringslivet. Virkemiddelapparatet må være med på å utvikle eksisterende virksomheter og etablere nye.

Kommunene må bidra mer systematisk til egen næringsutvikling ved å legge til rette for investeringer, bidra i omstillingsprosesser og utarbeide rullerende nærings- og sysselsettingsplaner.

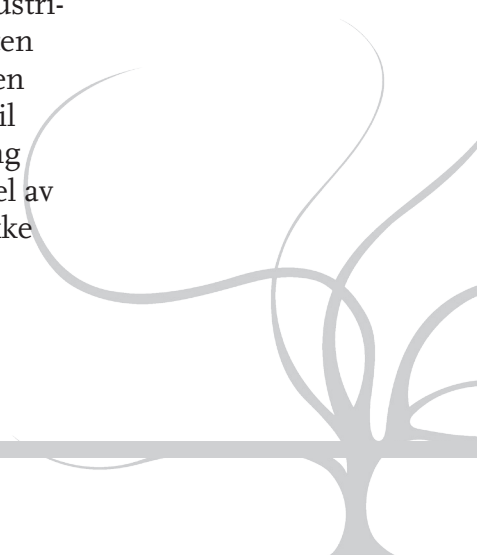
Nordområdene

LO mener at Nordområdene må være et av Norges viktigste strategiske satsingsområder i årene som kommer. En offensiv næringspolitikk vil muliggjøre utviklingen av dette området og ivareta norsk suverenitet.

Vi må sikre en bærekraftig forvaltning av de rike fiskeri- og energiressursene. Det må utvikles teknologi som tilfredsstiller miljøkravene som må stilles i et av verdens mest produktive naturområder. Det potensialet som ligger i fiskeriene, sjømatproduksjon og forskning og utvikling av produkter fra havet knyttet til bioteknologi er viktig både for næringsutvikling og bosetting i området.

Eierskap

LO vil stimulere til eierskap som utvikler de kunnskapsmessige, industrielle og økonomiske muligheter som ligger i den enkelte bedrift. Staten må, blant annet gjennom utdanningssystemet, bidra til rekrutteringen til industriyrkene og til at bedriftene utvikles til læringsarenaer. LO vil motarbeide en utvikling i næringslivet med større grad av oppsplitting av bedrifter og outsourcing av virksomhet som tilhører en naturlig del av produksjonen. Outsourcing av tjenester eller arbeidsoppgaver skal ikke føre til oppsigelser eller tariffdumping.

Det er nødvendig å sikre et variert og balansert eierskap i næringslivet, med tyngde på langsiktige, aktive og kompetente eiere. Offentlig eierskap må utøves for å oppnå samfunnsøkonomiske mål, og ikke kortsiktig tapping av overskudd fra bedriftene.

LO ønsker et sterkt offentlig eierskap over naturressurser og infrastruktur. LO ønsker å videreføre det sterke offentlige eierskapet til vannkrafta. Statnett og Statkraft må fortsette med 100 prosent statlig eierskap. LO vil arbeide for at staten skal være en aktiv eier. Offentlig eierskap i strategiske virksomheter vil sikre arbeidsplasser, utvikling i distriktene og nasjonal verdiskaping. Dette vil gi positive ringvirkninger for norske underleverandører.

Staten må framstå som en profesjonell eier og kunne variere graden av sitt eierskap med utgangspunkt i langsiktig tenking. Bedrifter som staten eier eller har store eierposter i må være ledende i å ta samfunnsansvar både nasjonalt og internasjonalt.

7 Internasjonal solidaritet og samarbeid

Fagbevegelsens internasjonale engasjement og solidaritetsarbeid er en naturlig forlengelse av kampen for økonomisk og sosial rettferdighet hjemme. De sosiale og økonomiske problemene som følger av globaliseringen må møtes av en sterk og samlet fagbevegelse.

Fred, demokrati, menneskerettigheter, rettferdig fordeling og økonomisk utvikling sikres best i velfungerende stater med godt styresett og med bred folkelig deltakelse. Retten til å organisere seg og fritt delta i politisk arbeid er en grunnleggende menneskerettighet. En sterk fagbevegelse er et viktig verktøy for å sikre dette.

Bare et fåtall av arbeidstakerne i verden er fagorganiserte. Det foregår fortsatt brudd på faglige rettigheter i mange land. Full sysselsetting og anstendig arbeid er viktig for all utvikling og er et prioritert mål for internasjonalt samarbeid. Gode lønns- og arbeidsvilkår er en forutsetning for å skape demokrati og økonomisk vekst.

Verden over forfølges mennesker for sin politiske oppfatning, kjønn, religion, etnisitet, seksuell orientering eller sosiale bakgrunn. For mange er vold og overgrep en del av forfølgelsen. I de land som praktiserer dødsstraff, risikerer mange å bli henrettet for forhold som omfattes av FNs menneskerettigheter. LO vil arbeide for at avskaffelse av dødsstraff blir en del av det internasjonale arbeidet for å styrke menneskerettighetene. Norge må verne om asylinstuttet, og ivareta uskyldige mennesker som blir forfulgt og truet på livet. LO vil arbeide for en verdig asyl- og flyktningpolitikk i samsvar med rådene fra FNs høykommisær for flyktninger (UNHCR). Regjeringen har ansvar for at asylsøkerne får en rask og human behandling av sine søknader. Kvalitet, tilbud og bemanning av mottakerne må bedres, og kvinner og barn beskyttes mot overgrep. Omsorgen for enslige asylsøkere mellom 15 og 18 år overføres barnevernet, og barnevernet rustes opp til å påta seg dette ansvaret.

Kamp mot fattigdom

Fagbevegelsen spiller en viktig rolle i arbeidet for å redusere fattigdommen i verden. Både på nasjonalt plan og gjennom internasjonal fagbevegelse arbeider LO aktivt for å realisere FNs tusenårs mål. Å være med å styrke fagbevegelsen i utviklingslandene, slik at faglige og menneskelige rettigheter sikres, at det skapes sosial rettferdighet, og at folk får en jobb og ei lønn å leve av, er viktige bidrag i kampen mot fattigdom. Kampen mot korrupsjon på alle nivåer er en viktig del av arbeidet for å sikre et godt styresett. Treparsamarbeid og sosial dialog mellom myndighetene og partene i arbeidslivet, slik vi for eksempel ser det i Norge, er avgjørende.

LO skal delta aktivt i den internasjonale kampen mot barnearbeid. Barn skal ha utdanning, samtidig som barnas familier må sikres arbeid og ei lønn å leve av. Handel med kvinner og barn på tvers av landegrensene er et stort og økende problem og utgjør en stadig større del av den svarte økonomien i verden. Utbytting, fattigdom og mangel på arbeid er hovedårsakene. Fagbevegelsen må arbeide aktivt for å bekjempe sexindustrien og menneskehandel.

De økonomiske og sosiale konsekvenser av HIV/AIDS og andre smittsomme, livstruende sykdommer er i mange land katastrofale. Problemet møtes gjennom sosiale programmer, helseprogrammer, vaksinasjon av barn og fattigdomsbekjempelse. Det er et internasjonalt ansvar å arbeide for at tilgjengeligheten til behandlingen sikres, og at kostnadene for behandling og medisiner reduseres. Fagbevegelsen kan spille en viktig rolle i opplæringsprogrammer på arbeidsplassene, og i samarbeid med andre som arbeider for å utrydde AIDS og livstruende sykdommer.

Oppbygging og utvikling av fagorganisasjoner

En velfungerende og demokratisk fagbevegelse er viktig i de enkelte lands demokratibyggning. LO vil videreføre støtten til oppbyggingen og utviklingen av fagorganisasjoner i fattige land, slik det gjøres gjennom Internasjonal Faglig Solidaritet. LOs forbund og lokale ledd er viktige ressurser i dette arbeidet. LOs informasjonsarbeid på dette området må styrkes.

I mange land arbeider fagbevegelsen under spesielt vanskelige forhold. Et eksempel på en fagbevegelse som arbeider under spesielt vanskelige forhold er PGFTU i Palestina, som LO støtter og har samarbeidet med i mange år.

Faglige rettigheter krenkes og tillitsvalgte utsettes for tortur og vold. Kollektivforhandlinger, trepartssamarbeid, likestilling og kvinnerett solidaritetsarbeid er viktige samarbeidsområder. Kvinnes posisjon på alle nivåer i internasjonal fagbevegelse, må styrkes.

LO vil fortsette dette samarbeidet for å styrke deres kamp mot okkupasjonen og for å styrke arbeidernes rettigheter i dagens vanskelige situasjon. Okkupasjonspolitikken har forverret forholdene for det palestinske folket. LO krever økt internasjonalt press mot Israel. LO vil øke egen innsats for å sette det palestinske folks rettigheter på dagsordenen i den norske offentlige debatten.

LO vil jobbe for at USAs blokade av Cuba oppheves. Blokaden har skapt store lidelser blant Cubas befolkning og hindret en demokratisk utvikling av Cuba.

Faglige rettigheter en del av menneskerettighetene

FNs menneskerettighetserklæring og ILOs kjernekonvensjoner slår fast at faglige rettigheter er en del av menneskerettighetene. Reell likestilling mellom kvinner og menn i fagbevegelsen, i arbeidslivet og i samfunnet er en viktig målsetning og forutsetning for likeverd.

LO må arbeide for internasjonale avtaler og etiske retningslinjer som sikrer arbeidstakere mot utnyttning og sosial dumping og ivaretar arbeidstakers helse og sikkerhet. ILOs arbeidstakerstandarder må innarbeides i internasjonale handelsavtaler og regelverk. LO krever at norske bedrifter som etablerer seg i utlandet respekterer faglige rettigheter, bidrar til sosial dialog og samarbeider aktivt med de ansatte og deres representanter.

Kampen mot sosial dumping må også føres i Europa. Norge må støtte utviklingen av den sosiale dialogen i nye EU-land. Gjennom konkrete samarbeidsprosjekter kan arbeidstakere og arbeidsgivere i Norge være med på å overføre kompetanse fra den norske modellen til de nye EU-landene. Farene for sosial dumping i det ene landet og hensynet til tap av kompetanse i det andre, må legges til grunn for den internasjonale migrasjonspolitikken.

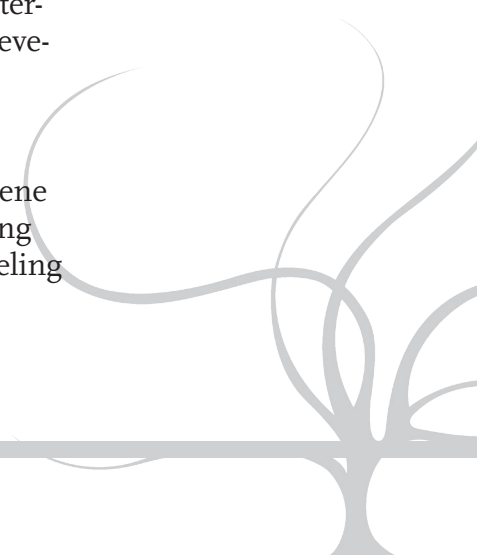
Globalisering

Verdensøkonomien karakteriseres av globalisering og internasjonalisering. I noen fattige land har dette totalt sett gitt økonomisk vekst og økt levealder. Samtidig får arbeidsgivere økt makt, og angrepene på fagbevegelsen øker. Multinasjonale selskaper flytter produksjonen fra rike industriland til land med lavere produksjonskostnader og svakere fagorganisasjoner.

Selv om dette betyr at det skapes arbeidsplasser i land som tidligere har hatt stor arbeidsløshet og problemer med å utvikle sin økonomi, er dette en utfordring. Derfor blir det viktig å bygge opp uavhengige og slagkraftige fagbevegelser som sikrer rettferdig fordeling og som ivaretar arbeidstakernes rettigheter, i tråd med ILOs prinsipper for anstendig arbeid. LO vil arbeide for en etisk og mer rettferdig handel, og en mer rettferdig fordeling av de globale ressursene.

LO vil styrke arbeidet med at det inngås flere globale rammeavtaler som sikrer grunnleggende faglige rettigheter. I samarbeid med forbundene vil LO arbeide for at flest mulig større norske selskaper som opererer internasjonalt, inngår globale rammeavtaler med den internasjonale fagbevegelsen.

LO støtter kravet om økt innsyn og demokrati i internasjonale finansinstitusjoner som Verdensbanken og Pengefondet. Institusjonene må ta hensyn til at en velfungerende offentlig sektor er en forutsetning for velferd og vekst. Hensynet til mennesker, miljø og rettferdig fordeling

må gå foran den internasjonale finanskapitalens krav til avkastning. LO går imot disse finansinstitusjonenes krav til fattige land om å privatisere offentlig sektor for å løse økonomiske problemer skapt av globaliseringen. Norge må arbeide internasjonalt for at det innføres en skatt på spekulativ handel med kapital og verdipapirer.

LO støtter Statens pensjonsfond – Utlands ("oljefondet") etiske retningslinjer. LO krever kontinuerlig kontroll og etterlevelse, særlig i forhold til landminer, klasevåpen og barnarbeid.

Forsvars- og sikkerhetspolitiske utfordringer

Norsk forsvar- og sikkerhetspolitikk må ta utgangspunkt i de verdier og interesser vi ønsker å sikre. Norge trenger et forsvar som ivaretar statens, befolkningens og samfunnets grunnleggende behov for sikkerhet. Dette krever en troverdig og langsiktig forsvars- og sikkerhetspolitikk.

Det økende fokus på nordområdene har på nytt gjort Norge strategisk viktig. Norges geopolitiske plassering og ressursinteresser gir muligheter og utfordringer knyttet til forvaltning, miljø, næringsinteresser og sikkerhetspolitikk. Norge har et stort ansvar for bærekraftig ressurs- og miljøovervåking i nord. Nordområdene er Norges viktigste strategiske og sikkerhetspolitiske satsingsområde, hvor vi må være tilstede, være synlige og håndheve norsk lovgivning og suverenitet.

Internasjonale militære operasjoner

Norske militære styrker må aldri brukes i strid med folkeretten. LO støtter ikke deltakelse i internasjonale militære operasjoner utenfor NATOs territorium som ikke har FN-mandat eller som ikke er hjemlet i FN-pakten. LO vil videreføre sitt fredsskapende internasjonale arbeid med solidaritet over landegrensene og kampen for nedrustning og avskaffelse av kjernefysiske, bakteriologiske og kjemiske våpen i Europa og resten av verden. LO er imot planene om rakettskjold i Europa og oppfordrer til en aktiv norsk utenrikspolitikk for å stanse disse. LO vil videreføre det humanitære arbeidet gjennom Norsk Folkehjelp.

Europa

EØS-avtalen legger viktige rammer for LOs faglige europapolitikk. Norske arbeidstakere påvirkes daglig av de beslutningene som fattes i EU. EØS-arbeidet er derfor både et internasjonalt og et nasjonalt anliggende. Næringslivet har fått like rammevilkår i EØS-området. Den sosiale dimensjonen som skal sikre arbeidstakerne gjennom minimumsregler på arbeidsrettsområdet, har kommet alvorlig på etterskudd. De to siste årene har EU-domstolen avsagt en rekke dommer der domstolen overprøver opparbeidede faglige rettigheter i en rekke EU-land.

EØS-avtalen er ikke statisk, men utvikles gjennom det løpende lovarbeidet i EU. Tiden er nå inne for en bred og helhetlig evaluering av EØS-avtalens

betydning for Norge. LO krever derfor en offentlig utredning hvor også utviklingen i forhold til faglige rettigheter og velferdsordninger inngår. LO krever derfor en aktiv norsk europapolitikk som bedrer mulighetene for norsk påvirkning av EØS-regelverket, hvor også det nordiske samarbeidet styrkes. LOs deltakelse i den aktive europapolitikken sikres gjennom medlemskapet i Den Europeiske Faglige Samorganisasjonen (DEFS), noe som både gir innsyn i og innflytelse på utviklingen av likestillings- og arbeidsrettslovgivningen. Det faglige samarbeidet med DEFS er derfor viktig og må styrkes, ikke minst for å slå tilbake de angrepene på faglige rettigheter som EF-domstolen har gjennomført. LO støtter en begrenset revisjon av utstasjoneringsdirektivet i den grad det er nødvendig for å sikre utstasjonerte arbeidstakere likeverdige lønns- og arbeidsvilkår som arbeidstakerne i vertslandet.

Påvirkning av lovutviklingen under EØS-avtalen krever innsats og engasjement i en tidlig fase, både fra myndigheter og fagbevegelsen. Innsatsen må settes inn så tidlig at EU-systemet ikke har startet vedtaksprosedyrer. Dette vil kreve oppfølging fra både forbundene og fra LO gjennom deltakelse i faglige europeiske organisasjoner. Regjeringen må bruke reservasjonsretten mot EU-direktiv som innskrenker nasjonale virkemidler mot sosial dumping og som reduserer faglige rettigheter og velferdsordninger.

I de nye medlemslandene i EU er det fortsatt behov for å styrke det faglige samarbeidet for å stå i mot angrepene på faglige og sosiale rettigheter. LO vil derfor arbeide for å styrke de faglige rettighetene i disse landene. LO vil stille krav til regjeringen om at EØS-midlene også skal komme fagbevegelsen til gode. Men Europa er mer enn EU. Russland og landene på Balkan er like viktige samarbeidsland. Samarbeidet innebærer felles skoleingstiltak, arbeid for faglige rettigheter og kamp mot sosial dumping.

8. Likestilling mellom kvinner og menn

LOs mål i likestillingsarbeidet er at kvinner og menn skal ha like rettigheter til utdanning, arbeid, omsorg og økonomisk selvstendighet. Dette er også viktig for å skape trygge og gode oppvekstvilkår for barna. En forutsetning for reell likestilling i arbeidslivet, er likestilling i hjemmet. Kontantstøtten må fjernes, fordi den fremmer svart arbeid og hemmer likestilling og integrering av minoritetskvinner.

Likestilling i arbeidslivet

Kvinnenes posisjon og vilkår i arbeidslivet må styrkes. For at kvinner skal være økonomisk selvstendige, må arbeidet med kjønnsnøytrale pensjonsordninger, likelønn, lavlønn og retten til hele stillinger prioritertes.

Ulike lønn har ikke bare én årsak, og krever en rekke tiltak. Kjønnsdelingen i yrkeslivet må utlignes og likere fordeling av foreldrepermisjon vil kunne redusere dagens negative sammenheng mellom barn og lønn for kvinner. Kvinner må få bedre tilgang til etter- og videreutdanning og uttelling for sin kompetanse. LO vil arbeide for at det settes i gang tiltak for å få et arbeidsmarked som er mindre kjønnsdelt.

Lov om likestilling må styrkes, blant annet ved å forsterke aktivitets- og redegjøringsplikten til også å gjelde tiltak for å redusere andelen deltidsansatte. LO mener det er nødvendig å styrke pådriverrollen for likestilling, og vil arbeide for at Likestillingsombudet gjenoprettes.

Barnehager og skolefritidsordning (SFO)

LO vil ha full barnehagedekning med lovfestet rett til barnehageplass og skolefritidsordning med makspris.

Foreldrepermisjonen

LO foreslår en ny fordeling av uttaket av foreldrepermisjonen slik at begge foreldrene blir knyttet til barnet på et så tidlig stadium som mulig og at begge får likere fravær fra arbeidslivet ved familieforøkelse. Fedre/medforeldre må fullt ut gis selvstendige opptjeningsrettigheter ut fra egen stilling og lønn. Taket på 6 G som beregningsgrunnlag må heves. Den totale fødsels-/foreldrepermisjonen utvides til 52 uker med full lønn og starter ved reell nedkomst.

Ammefri må lovfestes med lønn. De to ukene omsorgspermisjonen i forbindelse med fødsel må lovfestes med lønn og gjelde også ved adopsjon og for fosterforeldre. Tidskontoordningen må utvides og forenkles.

Adopsjonstøtten må fastsettes til 1 G. Familier som vil adoptere må gis et reelt tilbud om adopsjonsforberedende kurs.

Foreldre skal ha rett til å få tilbake sine opprinnelige jobber etter foreldrepermisjon, eller tilsvarende stilling. Under permisjonstiden skal de ivaretas ved lønnsforhandlinger.

Kvinnens posisjon i samfunnet

Det er også viktig at alle yrker og stillinger på alle nivå i arbeidslivet gjøres attraktive for begge kjønn. LO vil arbeide for at § 21 i Lov om likestilling: Representasjon av begge kjønn i alle offentlige utvalg m.v. også skal omfatte private virksomheter og frivillige organisasjoner.

Kvinner må sikres en sterkere posisjon i fagbevegelsen. Egen skolering og motivasjonsarbeid for at kvinner skal bli valgt og la seg velge til verv på alle nivåer kan bidra til en bedre kjønnsbalanse i fagbevegelsen. Kjønnskvotering skal være et virkemiddel der det er mulig. Integrering av likestillingsperspektivet i hele LO og alle forbund vil sette fokus på ulike utfordringer.

LO ønsker å styrke kvinnerepresentasjonen i selskapers/institusjoners styrende organer, både blant de ansattevalgte og på eiersiden.

Minoritetskvinner

Det må settes spesielt fokus på minoritetskvinnens situasjon. Minoritetskvinner utgjør en stor ressurs i det norske samfunnet. Samtidig er de blant de mer sårbare av våre arbeidstakere og opplever diskriminering både på grunn av kjønn og på grunn av etnisk opprinnelse/religion. Noen av disse kvinnene som ønsker å komme i arbeid, møter i tillegg til fordommer og diskriminering fra majoriteten også fordommer fra minoritetsbefolkningen.

LO vil arbeide for at alle skal ha like muligheter og lik beskyttelse i lovverket, og i møte med offentlige institusjoner, for å hindre diskriminering og forskjellsbehandling i ansettelsesprosesser.

Kvinnens og menns helse

Det er en klar kobling mellom yrkesdeltakelse og helse, og det er kjønnsrelaterte forskjeller i helsetilstanden. Den markerte forskjellen i kvinnens og menns livslengde og benyttelse av helsetilbud, gir grunn til bekymring. Kvinner og menn blir forstått og behandlet ulikt for samme sykdomsforhold, og kvinnerelaterte lidelser har lavere status og får ikke samme oppmerksomhet og oppfølging. LO vil arbeide for å fjerne kjønnsrelaterte ulikheter i helsetilbudet og yrkesskadeerstatningen, og være pådriver for at det utformes et bedre grunnlag for å forebygge og behandle sykdom hos kvinner.

Kvinnesyn

Det er sammenheng mellom det syn på kvinner som formidles i media og mulighetene for reell likestilling. Det innebærer at LO må bekjempe pornografi, prostitusjon, handel med kvinner og kjønnsdiskriminerende reklame.

Vold i nære relasjoner

Vold i nære relasjoner har store konsekvenser for enkeltmennesker som rammes, og er et samfunns- og arbeidslivsproblem som må bekjempes. I dette arbeidet er det viktig med et godt nettverk og samarbeid med de organisasjonene som har kompetanse på feltet både i forhold til offer og utøver. Holdningsendringer og reell kompetanse på områder som kartlegging, synliggjøring og behandling er viktig for at flere skal få en hverdag uten vold og trusler. Det offentlige ansvaret for fullfinansiering av forebygging, krisesentre og behandlingstilbud må lovfestes. LO vil at det skal være tilgang til krisesenter i hver kommune og voldtektsmottak i hvert fylke.

Tvangsekteskap og kjønnslemlestelse må ikke aksepteres. Det må iverksettes tiltak for å avdekke og hindre kjønnslemlestelse. Helsepersonell må få tilstrekkelig opplæring i å behandle omskårne kvinner.

Det må arbeides for at straffeutmålingen i voldtekts-, sedelighets-, og incestsaker økes.

9 Energi, miljø og klima

Menneskene er avhengig av naturen, av en ren luft, rent vann og sunn mat. Et godt miljø er av avgjørende betydning for sosial og økonomisk utvikling. LO vil arbeide for et bærekraftig samfunn hvor vår velferd ikke utvikles på bekostning av kommende generasjoner og andre deler av verden, gjennom en kortsiktig ressursbruk og forurensende aktiviteter. Den største og vanskeligste utfordringen er å redusere de globale utslipp som bidrar til oppvarming av kloden.

Klimaendringene kan få til store negative følger for økonomi, velferd og sikkerheten i verden. Fagbevegelsen må være en viktig pådriver for at utviklingen snus både i Norge og internasjonalt gjennom forpliktende avtaler og utvikling av miljøteknologi. Det er de fattige landene som blir hardest rammet av klimaendringene. Kampen mot klimaendringene er også en kamp mot fattigdom og for solidaritet i praksis.

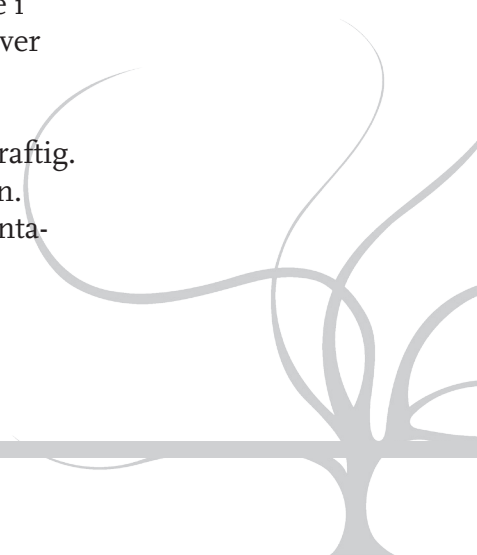
Vannkraft er Norges viktigste fornybare energikilde, noe som har medført at norske bedrifter og husholdninger har en renere produksjon og forbruk av strøm enn i de fleste andre land. Likevel har hver og en av oss og norske bedrifter et ressursforbruk og et klimagassutslipp som langt fra er bærekraftig. Dette må vi gjøre noe med.

Klimautfordringene

FNs klimapanel har påvist at klimaendringene kommer raskere og blir større enn vi tidligere har trodd. Det er ikke lenger tvil om at klimaendringene er menneskeskapte. Vi må snarlig endre holdninger og handlinger og snu utviklingen i retning av et framtidig null-utslippssamfunn. Utfordringen er å få til en utvikling innenfor sosiale, økonomiske og miljømessig bærekraftige rammer. Norge må fortsatt være et foregangsland på dette området, men de nødvendige resultatene kan bare oppnås ved innsats fra mange land gjennom et forpliktende internasjonalt samarbeid. LO støtter de målsettingene som Stortinget har fastlagt gjennom klimaforliket i januar 2008.

Strengt miljøkrav har medvirket til at industrien har utviklet ny teknologi. Dette gir et konkurransefortrinn i forhold til forbrukere og markeder som stiller stadig strengere krav. Tiltak for miljøforbedringer må balanseres mot hensynet til like rammevilkår. Norsk næringsliv må fortsatt ligge i forkant av utviklingen mot et bærekraftig samfunn, og være en pådriver for nye og bedre miljøløsninger.

LO mener det er viktig å sikre at produksjon av biodrivstoff er bærekraftig. Den må ikke baseres på avskoging eller fortrenghet av matproduksjon. Dette innebærer at det må utvikles sporbar og kontrollerbar dokumentasjon på produksjon av biodrivstoff.

Miljøavgifter må i større grad erstattes av andre virkemidler, slik som avtaler der industrien forplikter seg til en systematisk innsats for å oppfylle myndighetenes miljømål – og av de fleksible mekanismene i Kyotoprotokollen. LO vil arbeide for at det på klimakonferansen i København i desember 2009 inngås forpliktende avtaler om reduksjoner av CO₂-utslipp og vil følge opp disse gjennom kongressperioden.

Myndighetene må legge til rette for større innsats og langsiktighet når det gjelder bærekraftig næringsutvikling. Våre rike naturressurser og internasjonale miljøutfordringer må ligge til grunn for utviklingen av ny teknologi og etablering av nye arbeidsplasser. Forskning og utvikling innenfor energi og miljø må styrkes. LO vil gå i bresjen for et sterkere fokus på muligheter og betingelser for utvikling av miljøteknologi – også innenfor nye områder.

Et offensivt virkemiddelapparat må motivere og støtte gode prosjekter fra industri- og teknologimiljø. Dagens begrensninger mot støtte til større bedrifter må endres slik at ikke disse, slik vi har sett alt for mange eksempler på, tar med seg sine prosjekter og teknologi utenlands på grunn av lukrative støtteordninger internasjonalt.

Energipolitikk

Utviklingen i energiforbruket er ikke bærekraftig og det er nødvendig å stabilisere og etter hvert kutte globale utslipp av klimagasser. Samtidig er alle land avhengig av sikker og rimelig energitilgang for å kunne utvikle seg industrielt med en moderne levestandard, slik vi kjenner den i vestlige land. Utviklingslandene trenger økt energitilgang for å ta del i denne utviklingen. 80 prosent av denne energien kommer fra fossilt brensel. Spesielt utfordrende er det økende forbruket av kull, som har høyest utslipp av CO₂.

I dag fins ikke nok fornybar energi til priser som gjør det mulig for utviklingslandene å ta den i bruk i stor skala. Derfor vil store deler av utslippsveksten komme i ulandene. Å stabilisere globale utslipp innen 2015 og deretter senke utslippene, slik FNs klimapanel mener er helt nødvendig, er derfor en formidabel oppgave som krever globale avtaler. Den globale klimautfordringen kan ikke møtes uten en overføring og deling av miljøteknologi med utviklingslandene.

LO skal jobbe for en målrettet satsing på forskning og utvikling av ny fornybar energi, som vindkraft, solenergi, bioenergi, jordvarme og bølgekraft. Dette innebærer også realisering av demonstrasjonsprosjekter, bruk av offentlige utviklingskontrakter og styrking og videreutvikling av gode støtteordninger. Administrative hindringer for realisering av prosjekter må fjernes og behandlingstiden kortes ned.

Både husholdningene, næringslivet og det offentlige må tilstrebe en effektiv ressursbruk. Tiltak for energisparing og miljø må lønne seg. Det må satses på økte offentlige støtteordninger for forskning og utvikling innen energibruk, som gjør det lønnsomt å investere i energiøkonomisering

Økt kraftproduksjon, innenfor rammen av Norges klimapolitiske forpliktelser, er nødvendig. Vi må derfor satse på en skånsom videre utbygging av våre vannkraftressurser. Sammen med energieffektivisering er dette det viktigste tiltaket for å redusere sårbarheten i det norske kraftsystemet og sikre mer stabile priser. Vannkraft er vår viktigste fornybare energikilde. Gjennom opprusting og skånsom utvidelse vil vi få mer kraft ut av eksisterende vannkraftanlegg. Vannkraftverk, utstyr og linjenett må opprustes og moderniseres ved å ta i bruk best tilgjengelig teknologi. LO mener at myndighetene må sørge for utbygging av kraft og linjer som fører til prisutjevning over hele landet. Situasjonen i Midt-Norge må løses gjennom økt kraftproduksjon i området.

LO mener en evaluering av energiloven må ta tak i alle relevante problemstillinger knyttet til lovens innvirkning på kraftbalansen, strømprisene og strukturen i kraftbransjen.

LO mener videre det er viktig at nettselskapene har egne kompetente ansatte som kan ivareta feilretting, drift, vakt og beredskap.

Forsyningsnettet for strøm er en av våre viktigste offentlig eide infrastrukturer og må være underlagt offentlig regulering.

Energiproduksjon

Utvinningsmetoder og anvendelsesområder for olje og gass må videreutvikles. LO skal være en pådriver for at Norge blir ledende innen rensing av CO₂ fra kraftverk basert på gass og andre karbonbaserte energikilder.

LO krever at regjeringen satser strategisk industrielt for å frambringe norske løsninger for fanging og lagring av CO₂ også fra prosessvirksomheter.

Gasskraftverk må bygges med bruk av best tilgjengelig kommersielle teknologi (BAT) definert i en felleseuropeisk kontekst – og være tilrettelagt for installering av ny teknologi for håndtering av CO₂. Det må gjennomføres prosessoptimalisering av eksisterende kraftproduksjon gjennom forbedring av virkningsgraden.

Nye installasjoner til havs bør i størst mulig grad ta i bruk utslippsfrie energiløsninger. Økt strømproduksjon vil være en forutsetning for å unngå at overføring av strøm fra fastlandet til sokkelen vil skje på bekostning av brukere på land.

Forbruk

Mange av de miljøforbedringer som er oppnådd innen produksjon og forbruk blir nøytralisert av økende forbruk av forurensede produkter og tjenester. Vi kan ikke bare satse på at innovasjon og nyskaping skal gjøre samfunnet mer miljøvennlig. Miljøforbedringer handler mye om den enkeltes atferd. LO vil arbeide for at forbrukerne skal kunne velge varer som er miljøvennlige og produsert under etiske og rettferdige arbeidsforhold.

Nye stoffer og kjemiske forbindelser som skapes gjennom produksjon av forbruksvarer kan ha store negative konsekvenser for dyrelivet og økosystemer. Det må stilles strengere krav til å påvise at det ikke er negative konsekvenser av skadelige og kjemiske forbindelser før godkjenning og bruk av nye stoffer tillates.

LO skal jobbe aktivt sammen med næringslivet for å redusere bruken av unødvendig emballasje. Både i Norge og resten av verden øker avfallsmengden, det er derfor viktig å få på plass en bærekraftig avfallshåndtering på tvers av landegrensene. Avfall må minimaliseres gjennom pålegg om kildesortering, deponiforbud og tilrettelegging for gjenvinning og gjenbruk.

Kommunene besitter virkemidler som kan bidra til å redusere klimautslipp i Norge. De må derfor tilføres større ressurser slik at de kan fylle rollen som en pådriver for utslippsreduksjoner.

LO vil arbeide for å videreføre grunnavgiften på engangsemballasje.

Transport

Store miljøforbedringer kan oppnås ved å bygge ut kollektivtrafikken, samt å satse på utbygging av og tilrettelegging for gang- og sykkelstier. Det må satses på norske tilpassede løsninger for lokaltrafikken. Det trengs betydelige midler til forskning og utvikling av optimale løsninger for lokalmiljøet.

LO vil jobbe for at man ved planlegging og utbygging av motorvei, samtidig skal planlegge kollektivtilbud. Jernbanen er en miljøvennlig, trafikk-sikker og effektiv transportform. Nye investeringer er nødvendig for å styrke jernbanens konkurransevne og oppnå miljø, klima- og sikkerhetsmål i transportsektoren.

Det er nødvendig med en oppgradering av infrastrukturen for å øke kapasiteten, frekvens, tilgjengelighet, punktlighet og reduserte reisetider på kollektivtransport. I de delene av landet som ikke dekkes av jernbanenettet, må det satses på andre kollektive tilbud, som for eksempel båttransport.

Det må satses mer på å utvikle og ta i bruk fornybare energibærere som for eksempel biodrivstoff og naturgass i samferdselssektoren. Internasjonal skipsfart og flytrafikk må inkluderes i framtidige klimaavtaler.

Biometangass basert på kloakk og avfall fra alle sektorer må tas i bruk. Det må være et mål at lokal tungtransport og busser spesielt i de store byene konverterer til fornybare energibærere eller naturgass i løpet av få år. Det bør settes et mål for når anskaffelsen av busser i disse områdene ikke skal baseres på busser med dieseldrift.

Bruk av veiprisning og økt satsing på kollektivtransport i de store byene vil bidra til å utnytte kapasiteten på veien og avvikle rushtidstrafikken på en bedre måte. Det vil muliggjøre lavere driftsutgifter som vil komme distriktene til gode. LO vil arbeide for en økning av vrakpanten, for å sikre en høyere innleveringsprosent av biler til godkjente innsamlingsstasjoner.

Når Norge legger opp til økt turisme til landet, må tilbudet til turistene knyttes opp til aktiviteter som ikke øker miljøbelastningene. Grønt reiseliv må få en framtrødende rolle.

LO mener at sjøsikkerhet og oljevernberedskap må prioriteres. Norge må arbeide for at internasjonale standarder på skip blir av en slik kvalitet at faren for ulykker reduseres. Den betydelige og økende skipstrafikken langs kysten skaper stor miljørisiko. En må derfor sikre gode farleder og forurensningsberedskap langs hele kysten, både med tilgjengelig materiell og ressursinnsats. Slepebåtberedskapen må styrkes for hele kysten.

10 Livslang læring

Kunnskap til få er makt – kunnskap til alle er frihet

Alle mennesker skal ha samme rett og mulighet til utdanning og livslang læring, uavhengig av bakgrunn. Utdanningssystemet skal sikre at hvert enkelt menneske får realisert sine praktiske og teoretiske evner og anlegg og rustes til aktiv samfunnsdeltakelse, samtidig som samfunnet sikres nødvendig tilgang til kompetent arbeidskraft.

Gode barnehager for alle

Barnas første møte med storsamfunnet er i barnehagen. Barnehage er ikke skole, men er likevel en viktig del av opplæringsystemet. LO mener at barnehagens egenart og kvaliteter må tas vare på, og at småbarnspedagogikken må beskyttes i rammeplan.

En gratis fellesskole for alle

Skolen er den viktigste fellesskapsarenaen vi har i Norge, og skal bidra til å redusere forskjeller og ruste elever til å møte et mangfoldig samfunn. LO vil ha en fellesskole der alle opplever tilhørighet, trygghet, kvalitet og likeverd. Skolen skal være underlagt sterk nasjonal styring og utvikle nasjonale ressursnormer som sikrer økt lærertetthet i skolen og likeverdighet i opplæringstilbudet blant annet ved å fastsette maksimalt elevtall i klasser og grupper. LO mener at skolen skal være et offentlig ansvar. Grunnskolen og videregående opplæring skal være gratis og en arena som utjevner sosiale ulikheter. Læremidler må være gratis for alle.

LO ønsker et restriktivt regelverk for tildeling av driftsstøtte til privatskoler. Et økt antall privatskoler vil undergrave dagens fellesskole som arena for møte mellom barn fra hjem med ulik kultur, religion, verdier og økonomi, i tillegg til å svekke ressurstilgangen for den offentlige skolen, i form av både økonomi og personell. Offentliggjøring av resultater fra nasjonale prøver på skolenivå og rangering av skoler må opphøre.

Stykkprisfinansiering og såkalt fritt skolevalg betyr valgfrihet for noen, på bekostning av andre. LO støtter nærskoleprinsippet i grunnskolen og vil at alle elever som ønsker det skal ha rett til plass på en videregående skole nærmest mulig hjemmet.

Skolen skal være reklamefri sone. Alle elever skal få tilbud om kvalifisert leksehjelp. Skolefritidsordningen må få bedre kvalitet og lavere pris, og flere fritidsaktiviteter bør organiseres i tilknytning til SFO.

Kvalitet og læringsmiljø – to sider av samme sak

Tilpasset og resultatorientert opplæring i basisfagene må stå sentralt i utviklingen av norsk skole. Elever må få lovfestet rett til å ha en lærer i undervisningstimen. Skolen må samarbeide systematisk med arbeidsliv-

vet, både om entreprenørskap og i undervisningen, og styrke opplæringen i helse, miljø og sikkerhet (HMS) og i arbeidslivskunnskap.

Skolen må sikres en god ressurstilgang som står i forhold til de standarder som gjelder ellers i samfunnet, og oppfylle gjeldende krav til HMS for både elever og ansatte. Gode og hensiktsmessige skolebygg er en viktig forutsetning for godt læringsutbytte. Gjennom elevdemokrati og elevenes reelle innflytelse på skolehverdagen fremmes gode og stimulerende læringsmiljøer. Aktiv deltakelse og tillitsvalgтарbeid har også en stor egenverdi.

LO ønsker en styrking av skolens yrkesveiledning og rådgivingstjeneste, slik at ungdom foretar bevisste yrkes- og utdanningsvalg. Norge har fremdeles et av Europas mest kjønnsdelte arbeidsmarked, til tross for den høyeste yrkesdeltakelsen blant kvinner. Det må derfor forskes mer på hvilke mekanismer som styrer ungdommens utdanningsvalg og rekruttering til ulike bransjer og stillingsgrupper.

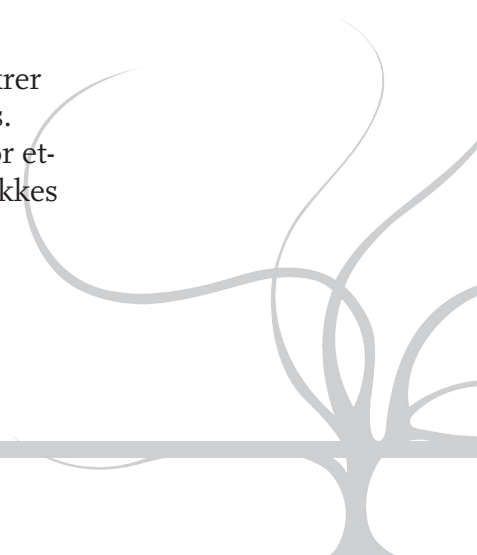
Høy kvalitet på yrkesfag – lærlingplasser til alle

LO vil arbeide for at flere enn i dag fullfører et utdanningsløp i videregående opplæring. Alle må sikres skoleplass. I tillegg til skoleplass må alle elever i et yrkesfaglig utdanningsløp være sikret en fullverdig yrkesfaglig utdanning gjennom en lovfestet rett til læreplass i en virksomhet. Offentlige etater og virksomheter må pålegges å ta ansvaret for en betydelig del av disse læreplassene. En inkluderingsgaranti må sikre at ungdom ikke faller ut av skole eller arbeidsliv. Det må være en helhetlig satsing fra myndighetene og arbeidsgivernes side, blant annet ved økte tilskudd til lærebedrifter og bedre lønns- og arbeidsvilkår for lærlingene. Lærlinger og lærekandidater må gis kvalitetssikret oppfølging, og lærebedriftenes instruktører må tilbys kompetanseheving. Mer fleksible og tilpassede lærling- og opplæringsløp bør benyttes i økende grad, og muligheten til å ta fagbrev som praksiskandidat må videreføres. Teorifagene på yrkesfag må i større grad yrkesrettes, både i undervisning og lærebøker. Landslinjene i videregående opplæring må sikres økonomisk. Lærlinger må få de samme rettighetene som studenter til rabatter på offentlig transport.

For å imøtekomme den kommende mangelen på personell i helsesektoren, må det lages en nasjonal plan for utdanning av helsepersonell, med vekt på utdanning av flere helsefagarbeidere.

Satsing på de ansatte gir en bedre skole

Arbeidstakerne i skolen må ha arbeidsforhold og betingelser som sikrer høy kvalitet på arbeidet. Lærerutdanningen må oppdateres og styrkes. Utdanningen bør ses i sammenheng med lærernes løpende behov for etter- og videreutdanning. Andre yrkesgrupper enn lærere bør også trekkes mer inn og gis rettmessig status i skolen.

På vakt overfor GATS-avtalen

Norge har i dag en særskilt forpliktelse til å gi markedsadgang for utenlandske tilbydere av utdanning i Verdens Handelsorganisasjon (WTO), under avtalen om tjenester (GATS). Denne forpliktelsen kan binde opp utdanningspolitikken på en uheldig måte, og stimulere til en mer markedsorientert utdanningssektor. LO mener derfor at norske myndigheter må ta initiativ til at forpliktelsen endres eller avvikles.

En utdanningsfinansiering til å leve av og til å leve med

LO vil ha en utdanningsfinansiering som sikrer alle lik rett til utdanning, og mener at ingen skal måtte ta opp studielån for å gjennomføre videregående opplæring. Studielånet skal gi mulighet for heltidsstudier, og studielånsrenta bør være lav og politisk styrt. Studielån og stipend må minst oppreguleres i takt med prisstigningen, og stipendandelen må økes. LO foreslår at Lånekassens rentemargin på ett prosentpoeng til administrasjon og tap reduseres til 0,5 prosentpoeng.

LOs langsiktige mål for studiefinansieringen i høyere utdanning er fullstipendiering knyttet til studieprogresjon. Dette må ses i sammenheng med tariffpolitiske målsettinger. Gjennom god studentvelferd, som barnehageplasser og rimelige studentboliger, fremmes et godt læringsmiljø og lik rett til utdanning for alle.

Høyere utdanning

Det er viktig å tilby høyere utdanning over hele landet, i regi av både høyskoler, universiteter og studieforbund. Overordnet styring og finansiering av utdanningssektoren skal være et offentlig ansvar. Dette skal styres av samfunnets behov, og ikke markedets ønske om profitt. Universitetene og høyskolene skal derfor være forvaltningsorganer i offentlig eie og med offentlig finansiering, og beholde sin autonomi og sitt interne demokrati. LO mener at det ikke skal åpnes for innføring av skolepenger ved offentlige universiteter og høyskoler. Kvalitetsreformens forsterkede studentoppfølging må videreføres, samtidig som det må sikres nok tid til god forskning. Praksis må fortsette å være en viktig del av mange yrkesrettede bachelorutdanninger, og studentoppfølgingen i praksisperioden må styrkes. Alle studenter må få en reell mulighet til å ta deler av utdanningen i utlandet.

LO mener at alle elever som har fullført tre års videregående utdanning, fått fag-/svennebrev eller bestått en fagskoleutdanning av minst 1 års varighet, skal anses som generelt studieforbundet.

Fagskolen må innlemmes i en nasjonal utdanningspolitisk strategi for å utvikle den faglige bredde og spisskompetanse som arbeidslivet etterspør. Det må sikres offentlig, likeverdig og forutsigbar finansiering av alle fagskoletilbud som partene i arbeidslivet og staten definerer et behov for.

Også folkehøgskolene, som er et viktig alternativ for ungdom i dagens utdanningssystem, må sikres trygge rammevilkår.

Kompetansereformen – livslang læring

I et krevende og omskiftelige arbeidsliv er det viktig for den enkelte arbeidstaker å ha både nok og riktig kompetanse gjennom hele arbeidslivet. Samtidig har samfunnet og arbeidsgiverne behov for tilgang til høykompetente og utviklingspositive medarbeidere. Etter- og videreutdanning er et av de viktigste verktøyene vi har for å kvalifisere folk til et yrkesliv der både struktur og arbeidsmåter endres kontinuerlig. Det må være et felles samfunnsansvar å tilby befolkningen en solid kompetanseutvikling fra barndom til alderdom.

I Norge verken kan eller vil vi konkurrere internasjonalt ved å ha det laveste lønnsnivået, det dårligste stillingsvernet eller de lengste arbeidsdagene. Derfor er vår viktigste konkurransekraft det høye utdanningsnivået, kompetente arbeidstakere, muligheten til teknologiintensiv produksjon, pålitelige leveranser og vårt gjennomorganiserte arbeidsliv. LO mener at det må satses mer på utvikling av gode opplegg for læring på arbeidsplassen, og at både arbeidsgivere og arbeidstakere må bevisstgjøres på at tidsmessig og økonomisk investering i opplæring og utdanning lønner seg, for den enkelte, for virksomheten, og for samfunn og næringsliv.

Utgangspunktet for kompetansereformen var LOs plan for etter- og videreutdanning fra 1995, og reformen har sikret viktige rettigheter som voksnens rett til grunnskole og videregående opplæring, rett til dokumentasjon og verdsetting av realkompetanse inkludert mulighet for direkte opptak til høyere utdanning, og rett til tre års utdanningspermisjon.

Til tross for at mye er på plass, må vi likevel konstatere at det er færre arbeidstakere enn ønskelig som benytter de ulike rettighetene, spesielt blant folk med liten formell utdanning. For å sikre alle en reell tilgang til etter- og videreutdanning og sørge for at Norge igjen blir et foregangsland for kompetanseutvikling og livslang læring, vil LO bidra til en ny EVU-offensiv.

Det må komme på plass et system for finansiering av livsopphold under utdanningspermisjon, der både arbeidsgiverne og staten bidrar. Folk må få mer og bedre informasjon om sine rettigheter og muligheter, og det bør utvikles et system for dokumentasjon og verdsetting av EVU-tilbud. Staten bør bidra økonomisk til etablering og drift av en ordning med kompetansetillitsvalgte på arbeidsplassene og lokale læringscentre, etter inspirasjon fra England. Kompetansetillitsvalgte velges på samme måte som andre tillitsvalgte og får ansvar for bevisstgjøring, motivasjon og tilrettelegging av EVU-tiltak på arbeidsplassene.

Basisferdigheter til alle

Arbeidet for å synliggjøre og motvirke lese- og skrivevansker og talltrøbbel må intensiveres, blant annet gjennom Program for basiskompetanse i arbeidslivet. AOFs kompetanse på området må benyttes i større grad enn i dag, både lokalt og sentralt. LO vil arbeide for offentlig støtte til kjøp av læremidler for folk med lese- og skrivevansker og talltrøbbel, og være en pådriver for å styrke lærerutdanningen på området. LO skal i perioden skolere sine tillitsvalgte for å få en økt bevisstgjøring om problemene og kartlegge behov for tiltak.

Inkluderende opplærings- og utdanningspolitikk

Minoritetsgrupper må gis de samme mulighetene til å anvende sine kunnskaper som landets øvrige befolkning, og deres kultur og egenart bør benyttes til å skape ny viten, og bidra til økt toleranse, forståelse og kompetanse. En viktig forutsetning for at arbeidet mot sosial dumping skal lykkes og for integrering i det norske arbeids- og samfunnslivet er at alle innvandrere som bosetter seg i Norge får rett til gratis grunnopplæring i norsk og samfunnsfag. Det må bli lettere å få godkjent utdanning fra utenlandske læresteder og anerkjennelse for medbrakt realkompetanse. Ved godkjenning av utenlandsk utdanning må utenlandsk og norsk utdanning og praksis sammenlignes slik at en likestiller krav til norske og utenlandske fagarbeidere. Godkjenning av utenlandsk fagutdanning bør, på samme måte som høyere utdanning, vurderes av en nasjonal instans. Opplæring i de største innvandrerspråkene bør tilbys som valgfrie fremmedspråk i skolen.

Utdanning gir jobb

For å motvirke langtidsledighet og fremme aktivisering av arbeidsledige mener LO at alle arbeidssøkende må få tilbud om kompetansehevende tiltak. Opplæring gjennom det ordinære utdanningssystemet eller studieforbund skal ikke utelukke en arbeidssøker fra arbeidsledighetstrygd.

11 Kultur

Et aktivt og mangfoldig kunst- og kulturliv er viktig for å gi våre liv et rikere og mer fullverdig innhold. Alle må gis tilgang til kunstopplevelser og kulturaktiviteter, uten å bli hindret av høye kostnader og lange avstander. Dette sikres best gjennom offentlig finansiering og gode støtteordninger. Både det profesjonelle og det frivillige kulturlivet må bli et satsningsområde.

Kultur er et samfunnsansvar

Et bredt og aktivt kunst- og kulturliv gir økt livskvalitet og er et samfunnsansvar. Kommersialisering fører til ensretting. Det må satses på bredde og elite, institusjoner og frie grupper. Det offentlige må ta et større ansvar for å øke tilbud, tilgjengelighet og kvalitet for å fremme barn og unges deltakelse i kulturlivet. Grunnlaget for et rikere samfunn legges i arbeidet med barn og unge.

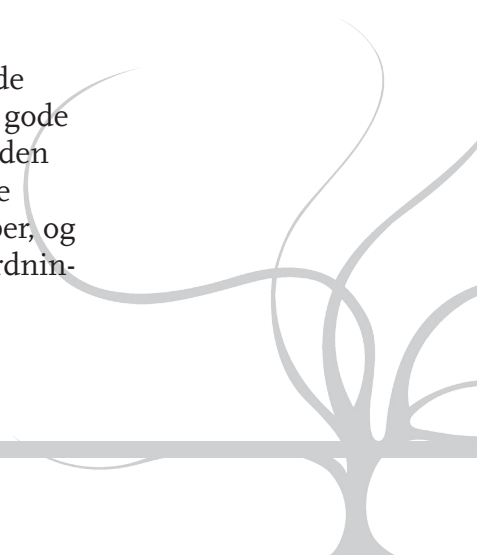
Kultur skaper nærhet og samhold mellom mennesker, og er som sådan også fredsskapende, fordi det gjennom kulturaktiviteter oppstår et samspill mellom mennesker som går på tvers av politiske, sosiale, etniske, religiøse og språklige grenser. Uten satsing på kunst og kultur stagnerer et samfunn. Kulturen må bli mer synlig i hverdagen. Kunst og kultur er fellesskapets uttrykk, og gir uttrykk for verdier, håp og drømmer. I kampen for velferdssamfunnet, i arbeidet for rettferd, solidaritet, menneskeverd og fred, har kunst og kultur en viktig plass. LO vil arbeide for gode vilkår for samisk kunst og kultur, og for at Norge framstår som en flerkulturell nasjon med et mangfold av kulturelle uttrykk.

Arbeiderkulturen

Arbeiderkulturen har fremmet viktige ideer til utviklingen av samfunnet. Arbeiderklassens kultur- og ungdomsorganisasjoner har vært sentrale i arbeidet med å presentere og forvalte arbeiderkulturen og arbeiderklassens egenart. Idealene om solidaritet og rettferdighet har vært sentrale i arbeiderkulturen, og de har gjennom den blitt spredt til hele samfunnet. Det er et spesielt ansvar å videreføre og fornye arbeiderbevegelsens kulturtradisjoner og ta vare på kulturminner med røtter i arbeiderbevegelsen. Dette gjelder blant annet tekniske og industrielle kulturminner, som Norsk industriarbeidermuseum på Rjukan, og produksjonsutstyr, kraftkilder, boliger og arbeidsmiljø.

Kultur skaper arbeidsplasser

LO ønsker en systematisk satsing på kultur som næring, og vil arbeide for å trygge kunst- og kulturrelaterte arbeidsplasser ved å arbeide for gode rammebetingelser for kunst- og kulturlivet og være aktiv og tydelig i den kunst-, kultur-, kirke- og utdanningspolitiske debatten. LO skal videre arbeide for økt medlemsoppslutning fra alle kunstfaglige yrkesgrupper, og for bedre levekår for kunstnere, herunder også trygde- og pensjonsordning-

ger. Garantiinntekten for kunstnere må følge normal lønnsutvikling, og det må satses på flerårige stipender.

Sterkere offentlig satsing

Det er fortsatt nødvendig med en sterkere offentlig satsning på kultursektoren. Den nye kulturloven må følges opp på en aktiv måte av både staten, fylkeskommene og kommunene, for å sikre alle landets innbyggere et godt og variert kunst- og kulturtilbud. LO vil fortsatt arbeide for at 1 prosent av statsbudsjettet skal gå til kultur. Det må satses videre på utbygging og vedlikehold av lokale kulturbygg. Det er viktig å satse videre på den kulturelle spaserstokk, som gir eldre mulighet til å få et kulturtilbud, uansett livssituasjon.

Skolene har en viktig rolle

Skolen har en viktig rolle som formidler av kunnskap, ferdigheter og verdier knyttet til kunst og kultur. Kulturell kompetanse kommer til å ha stor betydning for framtidens arbeidsliv og næringsliv. LO vil derfor arbeide for å øke skoleverkets kompetanse innenfor estetikk, kunst og kultur.

LO ønsker en sterkere satsing på musikk- og kulturskolene. Alle barn som ønsker det, bør få gå på kulturskole. Det er i mange kommuner fortsatt lange ventelister for opptak, samtidig som høye egenandeler er blitt et reelt hinder for bred og demokratisk deltakelse. LO vil arbeide for at det fastsettes nasjonale krav til faglig nivå, bredde og kapasitet i kulturskolene, og en øvre grense for egenbetaling i kulturskolene. LO mener også at det er viktig å satse på den kulturelle skolesekken, som gir barn og unge over hele landet muligheten til å møte profesjonell kunst og kultur.

Fysisk aktivitet og idrett gir helse og trivsel

Fysisk aktivitet er grunnleggende for å fremme helse og trivsel for mennesker i alle aldre i en hverdag som i økende grad preges av tidspress, materialisme og forbrukskultur. Idretten som arena skaper mening, sosial tilhørighet og identitet gjennom møter og opplevelser mellom mennesker. LO vil arbeide for å styrke bedriftsidrett og aktivitetstilbud for barn og unge og for økt satsing på fysisk aktivitet for eldre og funksjonshemmede.

12 Forskning og utvikling

Forskning har hatt en avgjørende betydning for utformingen av samfunnet vårt, og vil i enda større grad prege utviklingen av morgendagens samfunn. Fornyelse eller innovasjon som gir ny viten og ny teknologi er nøkkelen til økonomisk framgang og en avgjørende konkurransefaktor. Nye produkter, prosesser og materialer fører til store endringer i virksomhetene, og påvirker både arbeidsplasser, arbeidsmiljø og konkurransevne. Ny forskningsbasert kunnskap om samfunnet, arbeidslivet og næringslivet er nødvendig for å kunne styre utviklingen i ønsket retning.

LO ønsker en styrking av norsk FoU-virksomhet på bred front, i bedrifter, bygg og anlegg, offentlige virksomheter, instituttsektoren og ved universiteter og høyskoler. Dette krever både økonomisk og organisatorisk satsing, i form av økte offentlige bevilgninger, økt FoU-satsing i næringslivet, utvikling av ideer til nye forskningsprosjekter og økt rekruttering av kvalifisert forskningspersonell. Investeringene må holdes på et nivå som sikrer Norge som et høyteknologisk samfunn med høy produktivitet og lønnssevne, samt et kulturelt og vitenskapelig nivå vi kan være bekjent av. For å kunne svare på de komplekse samfunnsutfordringene som ligger foran oss, er det nødvendig med økt FoU-samarbeid og utveksling mellom partene i arbeidslivet, offentlig sektor og forsknings- og utdanningsinstitusjonene.

LOs prioriterte fokus for forskningspolitikken er:

- Økt forskningsinnsats og bedre rammevilkår.
- Energiforskning i et miljøperspektiv.
- Næringsrettet FoU.
- Arbeidslivs- og samfunnsforskning.

Ressurser og rammebetingelser

LO vil ha et forsknings- og utdanningssystem som utvikler, etterprøver og forvalter kunnskap og vitenskap på et selvstendig faglig grunnlag. Vi vil arbeide for en styrket, fri og uavhengig grunnforskning. LO mener at allmenne nasjonale forskningsoppgaver skal styres og finansieres av fellesskapet og staten, gjennom Norges Forskningsråd og over offentlige budsjetter. Forskningsfondet spiller en viktig rolle i finansieringen og må sikres nødvendig vekst.

Høyskoler, universiteter og forskningsinstitusjoner må tilføres nok ressurser til å kunne opprettholde et høyt faglig forskningsnivå, minst på høyde med de øvrige nordiske landene. De fristilte forskningsinstituttene må få økte basisbevilgninger, minst på linje med tilsvarende institutter i EU-området, for å sikre medfinansiering av prosjekter og instituttene faglige kvalitet og langsiktighet.

Forskning og faglig utviklingsarbeid må være en individuell rett og plikt for de vitenskapelig tilsatte ved universiteter og høgskoler. Krav til effektivitet og studentgjennomstrømming må avveies mot krav til forskningsbasert undervisning og høy forskningskvalitet.

Forskning må være et attraktivt yrkesvalg med faglige utviklingsmuligheter og gode rammebetingelser i form av støttepersonell, utstyr og nok forskningstid. LO imøteser økt satsing på forskerrekuttering gjennom flere stipendiater, post. doc. stipender og faste stillinger. Forskerne må rekrutteres fra et mangfold av befolkningen, med hensyn til både etnisk opprinnelse, personlige egenskaper, og teoretisk og praktisk utdannings- og erfaringsbakgrunn. Spesielt viktig er det å finne fram til virkningsfulle grep for økt rekruttering av kvinner til professorater og lederstillinger.

LO mener at det bør utdannes flere forskere med spesiell innsikt i næringslivet, for eksempel gjennom en næringsrettet Phd.

Forskningens kvalitet sikres blant annet gjennom fagfelle vurderinger. Kvalitet sikres også gjennom nærhet til arbeids- og samfunnsnivå, derfor må kontakten mellom forskningsmiljøene og samfunnet styrkes. Forskningsresultater må formidles på en slik måte at allmennheten både kan forholde seg til forskningen og delta i debatten. Det må etableres rutiner for å motvirke og håndtere uredelighet i forskningen.

FoU i samfunns- og næringsliv

Norsk forskning må hevde seg i fremste rekke med hensyn til både originalitet og kvalitet. Norge bør være i den internasjonale forskningsfronten innenfor områder der landet har naturgitte eller andre fortrinn.

LO mener at staten må legge ambisiøse føringer for FoU-satsing i sine hel- og deleide selskaper, og ha et langsiktig perspektiv på utvikling av kunnskap, verdiskaping og lønnsomhet. Staten må også bidra gjennom ordninger som stimulerer bedriftenes FoU-innsats, og løpende evaluere virkemidler som SkatteFUNN, direkte medfinansiering og andre tiltak som kan bidra til å heve næringslivets innsats.

Reiseliv

For å styrke innovasjon og nyskaping innen reiselivsnæringen er det viktig med tilgang til støtte fra et landsdekkende såkornfond. Det bør videre opprettes et kompetansesenter for reiselivsnæringen, bestående av relevante forsknings- og utdanningsmiljøer, bedrifter og organisasjoner.

Bio-, gen- og nanoteknologi

LO ønsker mer norsk forskning innen nye teknologier som bio-, gen- og nanoteknologi. Ny kunnskap på disse områdene kan redde liv, lege og kurere alvorlige sykdommer, skape ny teknologisk innovasjon og gi nye, framtidsrettede arbeidsplasser.

Energi og miljø

Begrepet ”bærekraftig utvikling” utfordrer samfunnet og arbeidslivet i skjæringspunktet mellom samfunn og miljø. Bærekraftig utvikling omhandler både samfunnsansvar og etikk, og fokuserer på forholdet mellom menneskenes velferdsbehov, naturens tålegrense, kunnskap, produksjon, arbeidsmiljø og teknologisk utvikling. Forskning er en viktig del av arbeidet for bærekraftig utvikling, ikke minst i energisektoren.

Velferd og arbeidsliv

LO ønsker økt forskning på velferd og arbeidsliv. I samfunns- og velferdsforskningen er det viktig å dokumentere samfunnskonsekvensene av den nordiske modellen og den gjensidige avhengigheten mellom offentlig og privat sektor. En rekke av forskningsprogrammene i regi av Norges Forskningsråd omhandler offentlig sektor, velferdsstaten og helse- og omsorgssektoren. LO ser det som viktig at forskning på kvalitet og kompetanse i kommunale helse- og sosialtjenester blir omfattet av disse programmene.

Arbeidslivsforskning omfatter temaer som arbeidsmiljø, sikkerhet, psykososiale forhold, organisatoriske forhold, arbeidstid, personvern, sykefravær, arbeidsmarked, forholdet mellom arbeids- og familieliv, inkludering og likestilling i arbeidslivet, mestring/trivsel, kompetanse og omstilling. LO mener at det må være offentlig finansierte forskningsprogrammer med deltakelse fra arbeidslivets parter som ivaretar hele spekteret av arbeidslivsforskningen. Spesielt er det behov for å sikre finansiering av den delen av arbeidsmiljøforskningen som omhandler arbeidsliv og helse. LO ønsker også ny forskning relatert til bedriftsdemokrati og arbeidstakermedvirkning.

Likestilling

LO vil at likestillingsperspektivet skal ivaretas både i diskusjonen om hvilke forskningstemaer og problemstillinger som skal prioriteres, i arbeidet med rekruttering av forskere og politikk overfor forskergruppene, og i forhold til hvordan forskningen styres og hvem som styrer den.

LO vil arbeide for å få fram ny forskningsbasert kunnskap om en rekke arbeidslivsforhold relatert til likestilling mellom kjønnene, som lønn, arbeidstid og velferdsordninger.

Freds- og konfliktforskning

LOs internasjonale engasjement og solidaritetsarbeid er en naturlig forlengelse av kampen for økonomisk og sosial trygghet i Norge. Norges sterke posisjon innen forskning om fred, sikkerhet, konfliktløsning og utvikling understøtter dette arbeidet. LO vil at forskning skal bli et mer sentralt virkemiddel i bistandspolitikken, for eksempel ved å fremme gjensidig forskningssamarbeid mellom giver- og mottakerland.

LO støtter tiltak som stimulerer til norsk deltakelse i de europeiske forskningsprogrammene som er tilgjengelige gjennom EØS-avtalen.

13 Demokrati

Store forandringer i samfunnet og i arbeids- og næringsliv, både nasjonalt og internasjonalt, gjør det nødvendig å styrke demokratiet på alle områder. Bedriftsdemokratiet og de ansattes rett til medbestemmelse og innflytelse på arbeidsplassene må være under stadig utvikling og tilpasses den faktiske styrings- og beslutningsstrukturen i alle typer foretak. Ansatte må få rett til å være representert i alle virksomheters styrende organer og arbeidsgivers forpliktelse overfor tillitsvalgte må styrkes. Ansattes rett til å være med i prosesser som påvirker egne arbeidsforhold må utvides.

Styrke fagbevegelsen

LO må bidra til å styrke fagbevegelsen på alle nivåer og styrke bedriftsdemokratiet ved å rette oppmerksomheten mot ansattevalgte styremedlemmers og tillitsvalgtes rolle, status og innflytelse. Tillitsvalgtes arbeidsvilkår må også styrkes gjennom forbedringer i avtaleverket og må bli akseptert som annet arbeid i bedriften.

LO bør særlig arbeide for høyere organisasjonsgrad blant studenter og unge arbeidstakere, samt styrke deres posisjon i fagbevegelsen.

Informasjon og samarbeid i alle virksomhetsformer

Stadig flere er ansatt i et konsern eller i konsernliknende foretaksgrupper som franchise og kjeder. I slike organisasjoner vil ofte avgjørelser som kan ha konsekvenser for sysselsetting og arbeidsforhold i det foretak man er ansatt i, tas i enheter der man ikke er ansatt. LO vil arbeide for at hovedavtalenes samarbeidsordninger må omfatte alle virksomhetsformer, blant annet kjeder, franchise og matvarekooperasjonen, og at tillitsvalgte i disse skal ha rett til å velge fellestillitsvalgt/konserntillitsvalgt med samme arbeidsvilkår som øvrige tillitsvalgte har gjennom avtaleverket.

På samme måte vil LO arbeide for at det kan etableres samarbeidsordninger i virksomheter som har flere bedriftsenheter.

Representasjon i styrende organer

LO vil arbeide for automatisk representasjon i styrende organer i alle typer virksomheter med flere enn 30 ansatte, herunder lisenskomiteene på norsk sokkel. Tilsvarende skal det være obligatorisk å etablere konsernordninger (felles representasjonsordninger) i konserner med flere enn 30 ansatte. LO vil arbeide for rett for lokale fagforeninger til å kreve representasjon i alle typer virksomheter og konserner med flere enn 10 ansatte og lovbestemt rett for ansattevalgte styremedlemmer til nødvendig opplæring.

Internasjonale avtaler

Globalisering, teknologi og internasjonal kapitalisme har ført til at nasjonale virkemidler ikke lenger gir de ansatte og deres tillitsvalgte samme mulighet som tidligere til å ivareta sine interesser overfor eiere og arbeidsgivere. Dette er utfordringer som krever internasjonale avtaler og et betydelig samarbeid i de internasjonale faglige organisasjoner. Regelverket om europeiske samarbeidsutvalg (ESU) må styrkes slik at flere konserner omfattes og ordningene må bli mer forpliktende for arbeidsgiverne.

LO vil arbeide for at flere konserner inngår globale konsernavtaler og LO må kreve at regjeringen aktivt oppfordrer norske virksomheter til å legge OECDs retningslinjer for flernasjonale selskapers handel og investeringer til grunn for sin virksomhet i alle land. Dette vil sikre konsernfaglig samarbeid over landegrensene, grunnleggende menneskerettigheter og faglige rettigheter.

Demokrati og privatiseringa av offentlige tjenester

LO vil arbeide mot privatisering og konkurranseutsetting av offentlige velferdstjenester fordi det fører til at viktige beslutninger unndras politisk behandling og kontroll. LO ønsker størst mulig åpenhet og demokratisk kontroll med bruk av offentlige midler og tjenesteyting. LO vil arbeide for at viktige velferdstjenester som er konkurranseutsatt og/eller privatisert, igjen kommer under offentlig kontroll.

Lønnskompensasjon for politiske verv

LO vil arbeide for å bedre lønnstakernes muligheter og vilkår til å ta aktivt del i politisk arbeid på alle nivåer, blant annet ved å sikre full lønnskompensasjon for slik deltakelse.

Pressestøtten

Pressestøtten er svært viktig for å opprettholde avismangfoldet, og mangfoldet er viktig for demokratiet. LO mener derfor at pressestøtten må styrkes for å hindre at aviser i en utsatt annonsemarkedssposisjon går inn, eller blir til helt andre aviser i løpet av kort tid.

Arbeidet mot korrupsjon

Korrupsjon i offentlig og privat sektor er ikke bare kriminelt, men er også et angrep på demokratiet. LO vil arbeide for at nødvendige ressurser stilles til rådighet for å bekjempe og straffe all økonomisk kriminalitet, og at de som varsler om slike forhold ikke på noen måte kan straffes for det.

Samarbeid på fagbevegelsens premisser

LO vil på alle nivåer stille krav til politiske samarbeidspartnere og organisasjoner om å videreutvikle velferdsstaten til et mer rettferdig samfunn blant annet ved å arbeide for at fagbevegelsens syn får gjennomslag i de politiske beslutningsprosessene. Fagbevegelsen er avhengig av politisk innflytelse i saker som er viktige for lønnstakerne, blant annet gjennom et

parlamentarisk samarbeid som sikrer og videreutvikler et lovverk som er til beste for arbeidstakerne. LO har et formalisert fagligpolitisk samarbeid med Det norske Arbeiderparti. LO er åpen for å samarbeide med andre politiske partier som deler våre grunnleggende holdninger i spørsmål om sysselsetting, fordelingspolitikk, sikring av faglige rettigheter og utvikling av velferdsstaten.

Landsorganisasjonen i Norge
Youngs gate 11, 0181 Oslo
Telefon: 23 06 10 50
Telefaks: 23 06 17 43
E-post: lo@lo.no
www.lo.no

